

The Project Gutenberg eBook of Mäkelän Liisu, by Theodolinda Hahnsson

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Mäkelän Liisu

Author: Theodolinda Hahnsson

Release date: October 10, 2005 [EBook #16854]

Most recently updated: December 12, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MÄKELÄN LIISU ***

Produced by Tapio Riikonen

MÄKELÄN LIISU

Kertoellut

T. H.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 1880.

I.

KOSIA.

Vähäisellä mäen töyrällä kauniin metsäjärven rannalla oli Mäkelän varakas torppa; se oli rakennuksistaan uhkea, sillä siinähan kaksi tupaa vastakkaisin ja porstuan perässä kamari; ulkokuoneet olivat myöskin tarpeen-mukaiiset.

Etelä-Suomen kunnaat ja kukkulat viheriöitsivät, ja jopa voikukatkin olivat puhjenneet kedon kaunistukseksi rannan äyräälle, johon Liisu, torpan vanhin tyttö, nyt levitteli pyykittyjä pellavalankojaan. Tuota punaposkista, lempeäsilmäistä tyttöä kaikki rakastivat varsinkin hänen hyvän luontonsa vuoksi. Liisun vanhemmat olivat varakkaita, vaikka heillä oli ollut kuusi lasta; niistä toki eli ainoastaan neljä, kaksi poikaa ja kaksi tytärtä. Mutta palatkaamme Liisuun, joka juuri on saanut

lankavyhtinsä kedolle levitettyksi. Mitä ajattelee hän tuossa mielihyvällä katsellessaan rankoja, joita ahkeralla työllään on kokoon saanut? — Mitä ajattelee tyttö, kuu hän valmistaa vaatetta, jota vasta *omassa* kodissaan on pitävä? — Liisu nuot langat oli itseänsä varten kehrännyt, sillä olipa hän jo pari vuotta ollut kartanon Jaakon kihloissa. Tämä palveli nuorta kartanon omistajaa, patruuna Pohjosta. Patruunan lapsuudenaikona oli Jaakko kartanossa juoksupoikana; sittemmin kävi hän muuallakin onneansa koettamassa, mutta kun nuori patruuna vanhempainsa kuoltua tuli tilan omistajaksi, rupesi Jaakko taas kartanossa palvelemaan, ja täällä hän Mäkelän Liisun tuttavuuteen tuli, sillä tuo torppa oli kartanon aluetta. Liisun vanhemmat, taikka erittäinkin äiti, eivät tahtoneet Jaakkoa tyttärensä sulhaseksi, koska hän oli vain köyhä renkimies; mutta vihdoin muori toki, vaikka vastahakoisesti, antoi Liisun ruveta kapiroa valmistamaan.

Oli lauvantai-iltapuoli, ja Liisun täytyi rientää äyräältä pois ehto-askareillensa. Hän rupesi pihaa lakasemaan ja aikoi sen tehtyänsä panna nuoria kuusenhavun oksia portahitten eteen, mutta lihava juottoporsas yhä esteli, se kun juoksi hänen perässään, ravistellen hänen hameensa liepeitä. Liisu torjui porsasta pois, mutta tuo aina vain seurasi häntä, ja samassa vieras ääni huusi:

"Kas vain! Kylläpä näkyy, että hyvin hoidettu elävä ruokkiansa tuntee".

Liisu katsahti sinne päin, josta ääni kuului, ja sanoi punastuen: "Kah! Jussilan isäntä!"

"Niin oikein, minä palaan kaupungista, mutta poikkesin tänne katsomaan, kuinka Mäkelässä voidaan". Näin sanoen antoi hän hevosellensa heiniä, otti niistä tukkosen ja pyhkäsi sillä hien hevosensa seljältä sekä virkkoi vielä: "Saathan, liinaharjaseni, tässä vähän huo'ata".

"Käykääte sisälle", sanoi Liisu ja saattoi nyt isäntää tupaan, jossa Mäkelän muori juuri oli lakannut villoja kehräämästä ja par'aikaa laski rukkinsa tuvan äärimmäiseen nurkkaan. Vieraan tullessa koira muristen hyppäsi penkin alta ja jopa haukahtikin. Rissa peljästyksissään pystytti selkäkarvojansa ja riensi akkunalle. Mutta muori, nähtyänsä vieraan, meni iloisesti vastaan, sanoen:

"No kah! Itse Jussilan isäntä! terveeksi! Huuti, Valpaa! lakkaatko haukkumasta! Mikko siellä! älä akkunasta ulos syökse! Tässä juuri ajattelin: kukahan tänne tulee, koska Mikko ehtimiseen silmiänsä pesee. Istukaatte, isäntä hyvä, kohta Matti ja pojatkin metsästä palaavat".

"Kuinkas täällä naapurissa muori on voinut?" kysyi Jussila.

"Hm, eipä tämä voiminenkaan juuri hyvän-puolista ole, mutta kun lapset jo aika-ihmisiksi rupeevat tulemaan, niin saavathan he tehdä, mitä ei vanhemmat jaksa. Pojat auttavat isää, ja Liisu kyllä tekee kaikki, mitä vaimoväen työhön kuuluu; eikä Mantakaan enään hukan-syöpä ole".

Jussila vilkasi mielihyvällä Liisuun, silitteli parempaan kuntoon noita pääläella olevia harvoja hapsiaan ja pani paitansa kaulusta suurempaan. Hän oli leskimies, ja tuo kukoistava, toimekas tyttö olisi hänen mielestään sopinut rusthollin emännäksi. Nyt hän koetti päästä puheen alkuun Liisun kanssa, mutta muori pakisi niin paljon, ett'ei ukon aikeista tahtonut mitään syntyä. Jo miehetkin kotia tulivat ja muori sanoi:

"Katsos, Liisu, onko kahvipannu takassa vielä kuumana. Tuon kahvin nojalla tässä pystyssä pysyn, se aina vähäsen virkistyttää voimia".

Liisu meni kahvia kuppeihin kaatamaan ja kauppasi sitten tuota makusaa nestettä kaikille. Tytön muuten iloinen muoto näytti nyt vähän alakuloiselta; hän toimitteli levotoinna ikään kuin pääskynen, joka myrsky-ilman entäessä sinne tänne lentelee. Kahvin juotuansa miehet rupesivat tupakkaa polttamaan ja pian vahvat savupilvet nousivat tuvan kattohon asti.

"Mitenkä nyt Jussilassa voidaan?" kysyi Matti, "eihän teiltä ole mitään kuulunut. Noh, tämä meidän ja teidän välinen matka ei olekkaan aivan lyhyt, vaikka kuitenkin olette lähin naapurimme".

"Hm, eipä meillä voiminen niin hyvä juuri ole, kun ei työt eikä toimet käy, kuten pitäisi, — emännän ohjaama käsi olisi ainakin suuresta tarpeesta". tuota sanoessaan katsahti hän taas Liisuun.

Senpä nyt muori huomasi ja kiiruhti sanomaan:

"Tiettyhän se on, että semmoisessa rusthollissa emäntä tarvitaan. Kumma kyllä, että kaksi vuotta leskimiehenä oltuane vielä naimatonna olette, sillä tottahan kumppanin kanssa elämä hauskemmosti kuluu kuin yksin ollessa".

"Hm, vanhan askeleet ja tuumat eivät ole niin nopeat kuin nuorten. Katsellut olen, ajatuksissani valittuni valinnut, mutta — kentiesi hän ei minusta huolisi, koska hän vielä on varsin nuori ja hehkuva-poskinen". Näin sanottuaan loi Jussila Liisuun silmäyksen, josta selvään huomasi, ketä hän valitullansa

tarkoitti, mutta Liisu puikahti punastuen ovesta ulos, ja muori virkkoi:

"Mikä vanha te vielä olette! hohho! Ja tottahan sitä huonompaankin rustholliin kelpaisi emännäksi mennä".

"Kylläpä vain", virkkoi Matti, "jollei sattumus olisi epäsuosiollinen, niin että valittunne jo olisi toisen morsian"

Nytpä muori hätääntyi, hän nyppäsi miestänsä takin-liepeistä, kuiskaten: "Älä millään muotoa, Matti hyvä, mitään puhu; ajatteleppas — kokonainen rustholli!" Tähän ei Matti mitään ennättänyt vastata, sillä Jussila sanoi:

"Kerran tuo kumminkin täytyy selville saada, enkä minä puhemiehestä huoli; sanonpa siis suoraan, mitä jo kauan olen aikonut: minä olen Liisua katsellut siinä toivossa, että hänen saisin vaimokseni; kyllähän minulle on kaupattu rikkahimpia, mutta eipä ne ole muuten mieleisiäni".

"Noh älkää toki pilkkaa puhuko", virkkoi muori iloissaan.

"Totta puhun, enkä mitään pilkkaa", vastasi Jussila. Minulla on kyllin tavaraa, sitä en tarvitse, mutta kelpo emännän puutteessa olen, ja senhän nyt toivoisin saavani Liisusta".

"No niin, vaikka en ole kaukainen kehuja, niin uskallanpa toki sanoa, että kyllä kehtaan meidän Liisuamme töittensä ja tapojensa vuoksi pannakkin vaikka rusthollarin emännäksi, mutta köyhä hän on — eipä toki köyhimpiä, vaan kyllähän torpan tilat tietään, ett'ei niitä suuriin taloihin verrata sovi. Mutta koska ette tavarasta huolikkaan, niin olkoon tuo Liisulle onneksi, ja ottakaa tyttäreemme vaimoksenne".

"Hei, muoriseni! pian sinä asiasta päätöksen teet", virkkoi Matti, "mutta täytyyhän siinä toki kysyä tytönkin mieltä".

"Kyllä minä hänen puolestansa vastaan", pakisi muori. "Tyttö on vähän mielihyvällä katsellut erästä poikanulikkaa, mutta jo alusta asti olen heidän ystävyttänsä vastustellut, eikä siitä asiasta mitään tule. Anna sinä, Matti, minun ottaa asiat haltuuni, niin kyllä kaikki hyvin käy".

"Tässä asiassa vastatkoon tyttö itse", väitti Matti ja huusi, tuvan ovea raottaen, "Liisu, tule lapseni tänne!"

Liisu tuli sekä asettui isänsä turviin, kuten peljästynyt kyyhky, ja muori lausui: "Kuules nyt Liisu, kummoinen onni sinulle on suotu, kun itse Jussilan rusthollari tahtoo sinua vaimoksensa".

"Niin, sinua vastenpa nyt olen tänne tullut", sanoi Jussila; "jos suostut kauppaan, tuon heti kihlat esille, eikä ne tyhjän-päiväisiä olekkaan", ja nyt sulhaspoika aukasi kääron toisensa perästä. "Tässä filtit, tässä kultavitjat, tässä sormukset, tässä —".

"Älkää vaivatko itseänne suotta", lausui Liisu vakavasti; "tosin olisi tuo minulle suuri kunnia, semmoinen, jota moni minulta kadehtisi, mutta — pieni on torpan tytön vaate-arkku, ei sinne kahden kihlat mahdu".

"Viedään entiset pois ja lasketaan uudet uhkeammat sijaan", sanoi Jussila.

"Arkkuni lukko on hyvä, kyllä sen takana pysyy, mitä sinne kerran on pantu", vastasi Liisu ja läksi ulos ovesta, mutta äiti huudahti perään:

"Semmoiset kihlat! Kyllä net pian pois saadaan, älä nyt Liisuseni onneasi hylkää!" Liisu meni menojaan ja Matti lausui:

"Olisinhan minäkin, naapuri hyvä, tyttöni teille suonut, mutta tehköön hän tässä asiassaan miten itse tahtoo; se on minun mielestäni toki paras".

"Vai on! Tarvitseehan meidän neuvoa lastamme, joka ei itse parastaan ymmärrä. Olkaa vain huoleti, Jussila, kyllä vielä kaikki hyvinpäin kääntyy".

Jussila jätti kihlat muorin haltuun, sanoen: "Noh, siinä toivossa, että vielä kaikki käypi, kuten sanotte, jätän kihlat tänne toistaiseksi; puhukaa, Mäkelä hyvä, tekin sananen minun parhaakseni." Matti lupasi ja Jussila läksi ulos. Täällä kiipesi ukko kääsyihinsä, löi Liinaharjaa selkään ja läksi matkoihinsa.

II.

KIRKKOMATKA.

Ihmisiä tulvaili pyhä-aamuna kirkolle, muutamat heilutellen komioissa kääsyissä, toiset kulkein keppinsä nojalla; kaikki vain pyrkivät samaan suuntaan. Mutta kukapa tuo, joka häärattaissa juuri ajoi kulkevien ohitse — sepä oli Mäkelän muori. Pojat istuivat myöskin rattailta, mutta muori itse ohjia piteli, ja heijoo! nopeasti Musta juoksikin; jo ennätettiin kirkolle. Muori hyppäsi rattailta, sanoen:

"Kustu, anna tuo vaate-pakka minulle ja pumpulikäärö myöskin. Katso, ett'et pudota lanka-keriä etkä munakoppaa — se on käärön sisällä. So, saappa tänne nyt nuot kaikki. Kallu, pidä huolta Mustasta! minä kiiruhdan pappilaan".

Pojat tekivät, kuten äiti käski, ja nyt muori kiiruhti astumaan kirkon lähellä olevaan pappilaan. Sinne tultuansa läksi hän kyökkiin, josta häntä nyt kutsuttiin pruustinnan kamariin. Muori meni kuin menikin, ja terveiset lausuttuansa antoi hän munakopan pruustinnalle, sanoen:

"Toin vähän tuoreita munia pruustinnalle, kun oli tänne muutoinkin asioita".

Pruustinna kiitti tuliaisista sekä käski muoria istumaan.

"Kiitoksia! On sitä istuakkin saanut, rattahilla kun tulimme", vastasi muori, mutta istui toki samassa tarjotulle tuolille ja kysyi: "Onko röökinät kotona? minä otin mukaani peiton-aineita ja pyytäisin röökinöitä meidän Liisulle morsiuspeittoa ompelemaan".

"Kyllä he ovat kotona", vastasi pruustinna ja huusi tyttäriään, joista toinen heti tuli muoria tervehtimään sekä lupasi peiton kauniiksi pistellä; mutta nähtyään peittovaatteen, joka oli mustapohjaista, punaisilla kukilla hienosti pilkotettua karttuunia, sanoi neito:

"Noh, miksikä tuommoista mustan-väristä vaatetta olette Liisun morsius-peitoksi ostaneet?"

"Onhan ihmisellä usein murhettakin", vastasi muori, "ja silloin on muuta hyvä olemansa".

"Ei peitolla ikänä tarvitse murehtia", väitti neiti.

"Onpa siinä punaisia kukkiakin, joten se sopii ilossa ja surussa, mutta" — lisäsi hän ikään kuin itseksensä — "jos Liisu rusthollarin ottaa, laitan hänelle punaisen peiton ja teetän tästä itselleni häävaatteet — vaan Jaakolle - hm hänelle on tämä liiankin hyvä".

"Kenenkä kanssa tyttärenne naimisiin menee"? kysyi pruustinna, kun huomasi muorin puheesta, ett'ei siitä oikein varmaa tietoa ollut.

"No niin, pruustinna hyvä, kylläpä tuon pitäisi olla varman asian, koska Jussilan rusthollari on tytärtäni vaimokseen pyytänyt, mutta tyttö hupsu, joka, vaikka sen itse sanon, on hyvinkin viisas muissa asioissa, on toki nyt tässä niin tyhmä, että tahtois ottaa trenki-nulikan, jolla ei ole ikään mitään muuta kuin vaatteet yllänsä — tuommainen tyttö hupsu, sanon vieläkin — mutta kaikilla vain pitää olla heikot puolensa — niin, niin se on", ja nyt muorin suru nousi korkeimmallensa, jopa hän parkasi itkemään. Provasti tuli samassa sisälle ja meni, nähtyään tunnetun vieraan itkevänä, sääliväisesti häntä tervehtimään sekä kysyi:

"Mitäpä Mäkelän muorille on tapahtunut?"

Muori nyt kertoi provastille, mitä jo ennen oli pruustinnalle puhunut, ja lisäsi siihen: "Liisu on provastin rippi-lapsia ja minä tiedän, että provastin sanat ovat hänelle suuremmassa arvossa kuin muitten, senpä vuoksi pyytäisin provastia neuvomaan häntä luopumaan tuosta entisestä tyhmästä naimis-puuhastaan, kun hänelle näin selvä onni on tarjona".

"Tuommoisiin asioihin on vieraan vähän sopimatonta sekaantua", vastasi provasti, "paras on, että ne, jotka naimisiin menevät, keskenään liittonsa tekevät; ainoastaan silloin, kun selvästi näkee lapsensa syöksevän itsensä onnettomuuteen, olemme velvolliset heitä estämään, jos hyvillä neuvoilla sen voimme tehdä".

"No niin, sitäpä minäkin juuri tarkoitan, että provasti hyvillä neuvoilla estäisi häntä menemästä kartanon Jaakolle".

"Onko tämä nuorukainen tunnettu hurjaksi ja huonoksi elämässään"? kysyi provasti. "Onko hän juomari?"

"He ei, kyllä hän on siivo poika — eihän nyt meidän Liisu hurjasta olisi huolinutkaan — mutta varsin tyhjä nuorukainen; tottahan rusthollin emäntänä paremman onnen saisi".

"Jos nuorten on rakkaus vakava, kyllä Jumalalla on rikkautta, jota hän jakaa kaikille sen mukaan, kuin hän parhaaksi näkee. Ei yksin maalliset tavarat ihmisen sydäntä voi onnelliseksi saattaa, ja älköön siis kukaan vaatiko lastaan naimisiin ilman hänen vapaata tahtoaan, se on minun neuvoni. Mutta nyt, muori hyvä, minun täytyy rientää kirkkoon; jääkää hyvästi ja muistakaa sanani sekä viekää kotoväelle paljon terveisiä!"

"Kiitoksia", vastasi muori; ja ollen vähän nopalla nokin, sanoi hän nyt: "Luulin minä täältä saavani apua, mutta turhaa, näen mä, se olikin".

Provasti läksi virkansa toimiin kirkkoon, mutta muori jäi vaivojansa valittamaan pruustinnalle, joka ystävällisesti muovia kuunnellen, tarjosi hänelle kahvia sydämmen lohdutukseksi.

"Voi hyvänen aika, otanko vielä?" — sanoi muori mielissään, kun kolmatta kuppia tarjottiin.

"Totta kaiketi", vastasi pruustinna, "mitäs liikaa tuo nyt sitten olisi, olettehan pitkän matkan tulleet, kyllä sen verran nyt jaksatte juoda".

Muori, joka muisti yhtä kyytiä juoneensa seitsemänkin kuppia, — sehän oli hänen pannunsa mitta, — otti halustakin kolmannen kuppinsa, vastaten:

"No kyllähän sen jaksan, mutta tämä on nyt jo liikaa hyvyttä, ja röökinä on kaatanut kupin niin täyteen, että tassikin on puolellaan, vähempikin jo olisi riittänyt. Mutta tässä nyt vain kestiten enkä muista, että jo on kirkkoonkin rientäminen"; ja nyt oli kahvi tuota hätää juotu. Vaan kuppia pois pannessansa huomasi muori tarkalla silmällään että pappilan nuorella neitosella oli uudet vaatteet yllä, ja tarttuen röökinän hameeseen, kysyi hän: "Onko tämä ostovaatetta vai kotokutoista?"

"Kotona se on kudottu", vastasi neiti.

"No olipa hyvä, että osuin näkemään", virkkoi muori, "tuommoista minäkin laitan meidän Liisulle, mutta turkin-punaisen sijaan panen keltaista, sitä painetta saatan itse tehdä nuorista koivun-lehdistä; itselleni panen valkoisen sijaan mustan-sinistä ja raidaksi keltaista; niin teen kuin teenkin".

"Mutta eihän se ollenkaan tule tämän-lajista", intti neiti.

"Tulee kyllä, käynhän raidoissa perässä", vakuutti muori sekä pyysi nyt vähäistä mallitilkkua, jonka saatuaan hän sanoi sydämmelliset jäähyväiset ja läksi kirkolle.

III.

HAJAPILVIÄ.

Mäkelässä oli kaikki hiljaista, äännettöintä, sillä olihan kirkon-aika. Torpan ukko, viikon töistä väsyneenä, veteli unta tuvan sängyssä, ja kodossa tapaamme Liisun keittämässä velliä. Hänen pyöreät kasvonsa hehkuivat valkean loistosta tulipunaisina, ja tuo puna, vaikk'ei ruusun kaltaista, soveltui kauniisti hänen ahvettuneisiin kasvoihinsa, mutta tytön silmät eivät nyt, kuten tavallisesti, kirkkaina loistaneet, niitä sumensi viljavat kyynleet, jotka virtana vierivät hänen poskillensa; tyttö rukka koetti tavan takaa pyyhkiellä silmiänsä vyöliinallaan, mutta eipä vain kyynel-tulva tauonnut. Hän sekoitti toki ahkeraan velliä, jotta se ei pohjaan palaisi, eikä huomannut, että kotaan astui nuori mies. Tämä kursailematta sieppasi tytön syliinsä, ja nytpä Liisun silmät ilosta loistivat, vaikka kyynel-helmet vielä poskilla lepäsivät; vähän hämillään hän toki oli tuosta odottamattomasta syleilystä ja sanoi siis:

"No Jaakko paha, älähän nyt toki noin vallaton ole — mitä, jos nyt vellini pohjaan palaa".

"Entäpä sitten, en suinkaan minä vellistä välitä, nyt kun sinun luonasi olen — mutta Liisu, mitähän sinun on? Kyyneleitä on poskillasi — mitä sinulle on tapahtunut?"

"Eipä vielä mitään, mutta — — mutta —"

"No mutta, — mitä sitten? Sinä mutkaillet että ole suora kuten ennen — mitä tuo nyt tietää?"

"Hyvänen aika, kuinka nyt oletkin kiivas! Enhän minä vielä joutunut muuta kuin puheen alkuun, kun

jo puutuit sanoihini. Minä aioin vain kertoa, että Jussila kävi täällä eilen, ja äitini tahtoo pakoittaa minua menemään hänelle emännäksi, mutta sitä en tee! —"

"Entä isäsi, mitä sanoo hän?"

"Hän on minun puolellani".

"No mitä siis itket? Isälläsi tässä suurempi valta on".

"Niin, mutta äiti saa tavallisesti kaikki kääntymään oman tahtonsa mukaan".

"Ja siis sinunkin — no niin — köyhä olen tosiaankin rusthollarin kilpailiaksi — enkä tahdo olla onneasi estämässä, kyllä poistun tieltäsi. — Hyvästi!"

"No mutta Jaakko! mitä tuo nyt on?"

"Ei sinun tarvitse enään itkeä sitä, ett'et rustholliin pääse. Kyllä minä menen matkoihini".

"Mutta Jaakko, et saa mennä. Sanoinhan, ett'en ota Jussilaa, ja sitä itken, että tuosta nyt syntyy eripuraisuus kotihimme. — Kun sinä tulet kotivävyksi, katselee äiti sinua aina nurjalla mielellä".

"Ja kaiken tuon tähden menisit nyt halukkaammin Jussilan emännäksi — kyllä ymmärrän —"

"Jos sen tekisin, kukapa estäisi minua menemästä? — Ilolla sekä isäni että äitini siihen suostuisivat; vaan minua ei kukaan voi pakoittaa menemään Jussilan vaimoksi eikä kenenkään muun omaksi kuin sinun. Sinun kanssasi olisin onnellinen vaikka metsän korvessakin; ollessani sinun lähelläsi, tuntuisi kaikki työ huokealta, vaikka se kuinkakin raskasta olisi. Jollet usko minun totta puhuvani, niin lähde sitte. — Kylläpä minulla on voimia tallentaa tuo rakkauteni jonnekin sydämmeni soppehen, en sitä sinulle tyrkytä; mutta vast'edes saat nähdä, että väärin olet minua tuominnut".

Näin vastaten Liisu käänsi selkänsä Jaakolle ja rupesi taas velliä sekoittamaan. Hänen mielensä oli syvästi loukattu, ja kyneleet tunkivat hänen silmiinsä, vaan tyttö raukka koetti kaikin voimin estää niitä tulvailemasta.

Jaakko ei mennytkään, vaan viipyi yhä ja sanoi hetken päästä:

"Liisu hyvä, suo minulle anteeksi! mieleni oli niin toivoton, ett'en huomannutkaan sanojeni katkeruutta, minä kun ajattelin sitä loistavaa kohtaloa, mikä sinulle oli tarjona, — ja itseäni, — minua, jolla ei ole muuta kuin rakkauteni sinuun ja nämät kaksi vahvaa kättä, mutta — niitä en tosiaan ole säästävä. Kaikki mitä voin, tahdon hyväksesi tehdä. Kotovävyksi en myöskään aio, ja tulimpa juuri sinulle kertomaan, mitenkä olen tuumannut ruveta raivaamaan itselleni torppaa. Olen saanut maata patruunalta, joka aina on ollut kovin hyvä minulle".

"Tuohan vasta olisi hupaista! Me tekisimme yhdessä työtä, ja minulla olisi lehmä ja porsas ja lampaita, sinulla hevonen, — ja vähän kaikellaista, mitä tarvitsemme, saisın kodistani".

"Oi Liisu, oikeinpa suloista on nähdä sinua noin iloisena! Niinpä olin minäkin tänne tullessani — olihan minulla jo koko rikkaus tuossa aiotussa uudisasunnossa, joka vain mielikuvituksessani häälyi, kosk'ei minulla siihen vielä ollut edes nurkkakiveä, ja siksihän tuo sinun puheesi Jussilasta supistutti haaveksitun rikkauteni niin mitättömäksi, että se minusta näytti ainoastaan tuulen-tupaselta, joka tyhjään raukeaa! Nyt on taas kaikki toisin, nyt tehdään torppa eikä mitään tuulen-tupaa. Pyydän patruunaa antamaan minulle palveluksestani eroa, jotta syksyyn saattaisin valmistaa meille asumuksen".

"Asumuksen, joka on varsin meidän omamme. Sehän on paljon hauskeempaa, kuin jos minun olisi ollut kotia jääminen".

"Entäs Jussilaan — eiköhän toki sinne olisi hupainen mentävä? — häh!"

"No Jaakko, suutunhan minä, jos vain kerrankin tuommoisia puhut".

"Älähän toki, tahdoin sinua vain vähän kiusata, mutta se oli viimeinen kerta".

"Niin ehkä, jos lisäät 'tällä erällä', mutta vast'edes".

"Vast'edes — no niin — sehän on taas sen ajan murhe".

Näin nämät nuoret olisivat livertäneet kentiesi kuinka kauan, ellei kartanon vahti, joka Jaakkoa oli seurannut, olisi ruvennut haukkumaan. Vahdin haukunna herätti heidät noista rakkaista tulevaisuuden unelmista ja Liisu, joka oli valkean hävittänyt padan alta, jotta ei velli pohjaan palaisi, huudahti nyt:

"Kirkosta tullaan, eikä velli vielä ole valmista; mitäpä äiti sanoo? —
Lähde nyt jo pois!"

Jaakko kiiruimmiten syleili Liisuansa, ja nyt oli kaikki veitikkamaisuus poissa hänen silmistänsä, kun hän lausui:

"Liisu, pysy vakaana päätöksessäsi — ole minulle uskollinen!"

"Totisesti uskollinen! — siihen saat luottaa!" oli Liisun vastaus.

Jaakko meni, mutta ei vielä kirkkoväki kotia ennättänytkään, ratasten jylinää toki jo kuului. Liisu suurusti ruo'an ja kohensi sitten valkeaa, jotta velli pikemmin rupeisi kiehumaan, vaan eipä ruoka valmistunut, ennenkuin muori kotaan puikahti. Liisu nyt ei kuitenkaan saanut toria, muori vain kertoi, miten hyvänä häntä oli pappilassa pidetty, sekä lisäsi sitten:

"Röökkinä lupasi peiton ommella, ja vieläpä punaisenkin laittaa, jos Jussilaan emännäksi menet".

"Mitä hyvää heillä siitä olisi, että Jussilalle menisin, — miksikä he minulle punaisen peiton antaisivat?"

"No heh ei, sinäkös nyt kummia mietit, minähän aineen antaisin, mutta pappilassa ommeltaisiin".

"Sen kyllä tekevät, vaikka Jaakollekin menen, kuten menenkin".

"Siitä asiasta saamme vielä jutella. Eihän tuo niin aivan varmaa lienekkään, — mutta toimita tupaan ruoka, jotta päivälliselle pääsemme".

Näin sanoen muori läksi kodasta pois, ja Liisu läksi myöskin, hänen kun tuli asettaa tuvan ruokapöydälle tuon yksinkertaisen päivällisen.

Muori, joka kirkosta palattuaan tavallisesti, päivällistä syödessään, tiesi perheellensä jutella paljon uutisia, oli nyt varsin vaiti, jonka vuoksi isäntäkin kummastellen lausui:

"No, eikö nyt pitäjässä ole mitään tapahtunut, kosk'ei sinulla, muoriseni, ole uutisia?"

"Ikään kuin olisinkin joku uutisten kerääjä; — en minä niistä ikänä ole huolinut, vaikka joskus sattumalta jotain kuulee —"

"Niin niin, muoriseni, sattumalta tietysti — etkä kuullut mitään sattumalta?"

"En, en mitään".

"Kuulin minä", sanoi Kustu, "että kartanon Miinan ja Mikkilän Juhon naima-kauppa on mennyt myttyyn, siitä ei tule mitään".

"No mikähän siihen syynä?" kysyi Liisu ihmetellen.

"Mikäs muu kuin nuoruus ja hulluus", sanoi muori.

"No no, akkaseni! ei kaikki nuoret eroa tahdokkaan tehdä, eikä tuo aina hulluutta ole, jos erot tehdäänkin".

"He ei, siinäpä Miina juuri viisaasti menetteli, että eron teki. Juho näet humalapäissään oli joutunut tappeluun ja saa nyt juopuneen sakot ja muut — mutta niin käypi, kun nuoruuden-hulluudessa kiinnittää itsensä tuommoisiin huliviliin. Mitä niistä nuorista on tähän aikaan, jolloin sitä viinaa niin viljavasti tulvailee! sen vain tiedän, että onnellinen se, joka tasaantuneen miehen omaksensa saa — nuoret ne ovat tänään tämmöisiä, huomenna tuommoisia, mutta vanhan-puoleinen — hän paikkansa pitää".

Tämän sanottuaan muori siunasi sekä nousi ruo'alta, ja muut kaikki tekivät samoin.

IV.

Verkalleen kulki Jaakko Mäkelästä kartanoon päin vievää metsäpolkua pitkin. Hän näytti kovin alakuloiselta — lienee tuo ollut ilmankin syy, sillä sehän kävi yhä raskaammaksi; mustia pilviä kokoontui taivahalle, etäältä kuului hiljainen ukkosen jyrynä ja yhä yltyi humina tuossa tuuheassa kuusimetsässä, mutta Jaakko ei taajempaan astunut, hän oli niin syviin mietteisiin vaipununna, ett'ei huomannut uhkaavaa ilmaa, ennenkuin ripeä sateen-kuuro hänen ennätti. Jaakko meni kuusikkoon sateen suojaan ja rupesi, siinä seisoessaan, miettimään tulevaista elämäänsä; sehän näytti aivan synkältä.

Liisu kyllä oli luvannut olla uskollinen, — mutta olihan tuo suuri rustholli hyvin viettelevä, sepä aivan luonnollista — niin luuli Jaakko, vaan Liisulle olisi koko maailman rikkaus ollut mitätöntä, ellei hän sitä olisi saanut valittunsa kanssa nauttia.

Sateen suojassa ollessaan kuuli Jaakko rakkikoiran haukunnan ja näki samassa ukon, joka vielä kepeillä askelilla astua kepsutteli märkää niittypolkua pitkin. Ukko kapusi aidan ylitse, ja tultuaan metsään, riensi hänkin saman tuuhean kuusen turviin, missä Jaakko piti suojaa. Ukko oli ihan märkä, sillä hän oli takkinsa kietonut kalliimman tavaransa, viulunsa, ympärille.

"No mihinkä Mikko nyt on menossa tämmöisessä sateessa?" kysäsi Jaakko.

"Ai'on mennä Niemen kylään, mutta poikkesin ensin kartanoon, tavatakseni sinua — sillä tahdonpa tarjota itseäni soittajaksi, jahka häitä pidät. Sinä olet kelpo poika ja Liisu on oiva tyttö, oikein hyväsydäminen — ja niin kaunis — eikö ole? häh! Hänelläpä on niin punaiset posket ja huulet, että hän tosiaankin hohtaa kuin puolukka metsässä".

"Niinpä kyllä", — vastasi Jaakko ja lisäsi ikään kuin itseksensä, mutta toki niin ääntevästi, että Mikko sen kuuli: "soisinpa hänen vähemmin hohtavan, ett'ei pistäisi kaikkien vanhojen leski-rusthollarien silmiin. En saata enään olla onnellinen".

"No mitäpä nyt tuumaat — älä vain ole mustasukkainen! Ole sinä huoleti, viulu-Mikko on paljon nähnyt maailmassa — eroittaa kullan hopeasta; tyttö ei myy rakkauttansa rikkauteen, ennen sinä mustasukkaisuudesta jätät hänen, — Luota tyttöön! sen neuvon minä annan ja sitten tulen varmaan sinun ja Liisun häihin, soittamaan tätä rakasta viuluani". Niin sanoen painoi Mikko viuluansa rintaansa vasten ja lausui vielä: "Olin minäkin ennen yhtä rakastunut ja rakastettu kuin sinä, mutta mustasukkaisuuteni turmeli onneni — nyt ei ole minulla enään muuta rakastettavaa kuin tämä — viuluni".

"Mistä tiedätte, kuinka rakastettu olen? Varma kuitenkin on, ett'en ole onnellinen. — Aina kun ajattelen tuota vähäistä kotia, joka nykyisin mielessäni kuvitteli ylen herttaisena, muuttuu sydämmeni synkäksi — minä ajattelen, että Liisu tupaani halveksii, hän kun rusthollin emännäksi olisi päässyt. Kuusen alla seisoessani tuli mieleeni, että paras ehkä olisi, jos ottaisin kartanon Miinan vaimokseni; hän on kaunis, iloinen tyttö, eikä suinkaan minun kotiani halpana pitäisi — mutta luulenpa toki, ett'en saa Liisua mielestäni — en milloinkaan".

"Jopa joutavia juttelet — sanoinhan, että sinä mustasukkaisuudesta saatat itsesi onnettomaksi. Miina on tehnyt eron juoposta sulhasestaan ja ottaa kyllä halusta toisen paremman, mutta Liisu sinua rakastaa, ja katso ett'et suotta sitä rakkautta hylkää, sillä totinen rakkaus onnen tuo. — Ota, poika, vaari vakaasta neuvostani".

Jaakko oli vaiti vähän aikaa, vaan sanoi sitte: Kyllä käsitän neuvonne hyväksi ja halusta sitä seuraankin — mutta Mikko, kertokaa elämästänne minulle vähäisen; olen yhtä ja toista kuullut siitä puhuttavan, vaan en koskaan ole oikein selvää saanut elämän-vaiheistanne".

"Hm — noh, vaikka vain — Liisun tähden sen teen, olkoon se sinulle opiksi ja varoitukseksi. —

"Liisulla oli täti — hän oli morsiameni. — Tyttösi on aivan tuon tätinsä näköinen, vaan Anna-Liisan posket eivät olleet yhtä punaiset, sillä hän ei enään ollut ensimmäisen nuoruutensa kukoistuksessa, mutta hänen silmänsä, — olisit vain nähnyt, kuinka ihanasti ne loistivat! Kaikki pitivätkin häntä ylen hyvänä, mutta tuostapa tulin minä luulevaiseksi. Kerran eräänä pyhä-iltana kävin hänen kodissansa; viulu oli muassani, minä rupesin soittamaan, sillä Anna-Liisa kuunteli halusta viuluni ääntä. Tuvassa oli koko joukko kylän nuorisoa ja niiden seassa eräs Simo niminen torpan-poika, joka minun mielestäni useammin, kuin tarpeellista oli, katseli Anna-Liisaa. Minä painoin viuluani vasten leukaani, poljin jalkaa ja soitin kuin vimattu. Kiihkoni tarttui kuulioihini, sillä he eivät enään malttaneet istua, vaan rupesivat tanssimaan; ainoastaan Anna-Liisaa ei tanssi huvittanut, ei, vaikka tuo mainittu poikakin häntä tahtoi polskaan, niin istuipa hän sittenkin paikoillaan. Tuokos oikein oli minulle mieluista! — mutta iloni ei kauan kestänyt; Timo istui aivan Anna-Liisan viereen ja näytti mieltäneeltä kuten ainakin, vaan Anna-Liisan silmät olivat haaveelliset, hän kuunteli soittoa ja ajatteli minua, että tuskin huomasikaan vieressä istuvan pojan puhetta — sen sittemmin ymmärsin aivan hyvin, vaikka silloinen mielen-tilani toisin selitti

noitten silmien suloisuuden — minä ajattelin: tyhmäpä olen, kun uskon tuota naista, joka, päästäksensä Timon kanssa juttelemaan, jäi tanssista pois. Mielikuvitukseni kiihtyi aina, mutta minä soitin — soitin niin, ett'en ymmärtänyt lakatakkaan, ennenkuin Anna-Liisa, lempeästi katsoen minuun, tuli luokseni lausuen: 'Mikko, etkö jo väsy soittamasta?' siihen vastasin: 'Jospa väsynkin, niin mikäpä sitten?' — Hän katsoi kummastuen minuun eikä puhunut sen enempää, vaan meni taas lavitsalle istumaan — mutta nyt minä lakkasin soittamasta ja pyyhkien hien otsastani menin haarikasta olutta juomaan, sitte läksin pois. Ovessa vilkasin hätimiten Anna-Liisaan — hän oli kalpea ja hänen ihanat silmänsä — oi Jaakko — kiven ne olisivat sulattaneet, mutta eivät minua — niin oli mustasukkaisuus minun valloittanut.

"Kuluipa muutamia päiviä — sydämeni rupesi pehmenemään, minä ajattelin: 'entä jos olisin erehtynyt' — Läksin kuin läksinkin tyttöni kotiin ja sattuipa niin, että tapasin hänen yksin tuvassa kehräämässä. Tuo suloinen olento tuli heti vastaani, ja tarjoten kättään minulle, lausui hän surunsekaisella äänellä: 'Kyllä tiesin sinun tulevan, sillä olenpa hartaasti rukoillut Jumalaa sinun sydäntäsi pehmittämään. Sano, rakas Mikko, miksi minulle suutuit? Sinä et usko, kuinka äärettömän paljon surua olet minulle tuottanut!' Minä kerroin mitä jo tiedät, ja hän vakuutti totisesti, ett'ei hän milloinkaan mieltäisi Timoon, vaan että minä iäti olisin hänelle rakkahin. Minä uskoin hänen sanansa, ja nyt olimme taas onnelliset, vaan eipä se onni kauan kestänyt —. Anna-Liisan sisar oli jo silloin naimisissa ja emäntänä Mäkelässä, kun minä eräänä päivänä kuljin juuri tätä samaa Mäkelään päin vievää polkua pitkin — minä kiiruhdin eteenpäin. — Oi Jaakko! tuo oli onneton matka — mutta — loppuun, loppuun täytyy kertoa, koska kerran olen alkanut — niin — meninpä tietäni ja näin etäällä edessäni kaksi ihmistä, jotka seisovivat polulla, keskenään jutellen. Minä luulin net tuntevani, ja varmuudekseni kiiruhdin lähemmäksi, — ne olivat — Timo ja Anna-Liisa. Päätäni pyörrytti, enkä muuta uskonut, kuin että nuot molemmat olivat salaisessa liitossa toistensa kanssa — ja kiiruusti riensin heidän sivuitsensa, vaan samassa myöskin ärjäsin: 'uskoton! jää hyvästi — en tahdo olla sinun pilkkanasi!' sitte riensin Niemen kylään vievälle polulle, enkä korviinikaan ottanut Anna-Liisan rukoilevaa ääntä, kun hän huusi: Mikko, oi Mikko! kuule minua, kuule vielä kerran!' — mutta minä olin silloin kuuro!

"Viikkoja kului — minä en mennyt Anna-Liisaa 'en kuuleen enkä kurkistaan' — mutta arvaappas mikä ilkeä päätös vielä pähkäni pälkähti! Minä tunsin erään nuoren tytön, joka paljon kulki kylää ja oli hyvin valmis lyömään nippiä ja näppiä nuorten parissa — kieli oli hänellä myöskin hyvin sukkela, ja nytpä ajattelin: Riikan kanssa rupean seurustelemaan — Anna-Liisan kiusaksi — saapa hän nähdä, ett'en häntä yhtään kaipaa — en yhtään — häntä en ollenkaan rakasta! Näin luulottelin itseäni — näin saatoin itseni harhailemaan, etten enään tuntenut oman sydämeni tunteita. Minä kuljin nyt Riikan seurassa — tansseissa olimme yhdessä sekä nuukareina joka häissä, ja minä luulin olevani onnellinen; mutta voi — mitenkä olisin saattanut olla onnellinen Riikan parissa, kun minulla kerran oli ollut semmoinen morsian, kuin Anna-Liisa!

"Eräänä pyhänä olin kirkossa, siellä istui Anna-Liisakin; hänen poskensa olivat käyneet kalpeata kalpeammaksi, ihonsa oli aivan läpihohtava, ja silmät — niin, semmoisia en ole ennen enkä sittemmin nähnyt. Hän katsahti minuun kerran, vain ainoan kerran, mutta sitä katsetta en unohda, se oli puhtaan omantunnon katsanto, ja siinä kaikki hänen kärsimyksensä kuvattuna. Minä en suurempaa rangaistusta tarvinnut, saadakseni selvän siitä, että harhatietä kuljin. Riikan seura ei minua enään miellyttänyt, sillä häntä en millään muotoa saattanut rakastaa, eikä hän tuota erittäin pahaksensa pannut, vaikka häntä väistyin. Anna-Liisa oli nyt yöt päivät mielessäni. Minä oleskelin hänen kotinsa metsässä, vaan hänen luoksensa en uskaltanut mennä. Mutta kerran sain sattumalta tietää, että hänen oli aikomus lähteä Mäkelään; minä kiiruhdin tälle samalle polulle, ja kuten tuomittu odottaa tuomiotansa, josta hänen elämänsä taikka kuolemansa riippuu, niin odotin minä sitä hetkeä, jona häntä olin tapaava — Minä odotin — ja hän tuli — — suo minun levähtää, ennen kuin jatkan".

Mikko pyhki otsaansa paitansa hihaan, oli vähän aikaa ääneti ja jatkoi sitten taas:

"Oli kesäinen päivä, semmoinen, jona ei tuulen henkeä tunne, jolloin luonto ikään kuin kuuntelee sen turvissa asuvien lintuisten ääntä. Minä kuulin Anna-Liisan kepeän astunnan ja riensin häntä vastaan, hän vavahti vähäisen nähdessänsä minua, vaan sanoi sitte: 'Olipa hyvä, että sinun tapasin, sinun täytyy kuunnella, mitä sinulle kerron, sen oikeuden itselleni vaadin'.

"Anna-Liisa! minä sinua kuuntelen sekä nyt että aina vast'edeskin' — vastasin minä ja tartuin hänen käteensä, mutta hän irroitti itsensä minusta, lausuen: 'Ei mitään liikanaista, kuuntele vain: sinä olit minulle niin rakas, ett'ei maailmassa ollut minulla mitään niin kallista, ja toki minun uskottomaksi julistit. — Silloin, kuin täällä metsässä minun tapasit, olin Mäkelään menossa, kuten nytkin. Timo tuli minua vastaan ja aikoi palata kanssani, mutta päätinpä tehdä lopun tuosta seuraamisesta ja sanoin: Timo, minä olen Mikon kihlattu morsian, älä minua seuraa, — samana hetkenä tulit sinä. — Nyt tiedät, kuinka syytön olen ollut, ja niin totta kuin minulla on luoja, ovat nämät sanani todet'.

"Minä olen jo aikaa sen tuntenut, että olit syytön. Oi rakas Anna-Liisa! saatatko antaa minulle anteeksi? Etpä usko, kuinka minäkin olen kärsinyt! vaan mitäpä tuosta puhun, omahan oli syyntä, minä

olin kovin luulevainen ja ollen sinulle suutuksissa päätin seurustella Riikan kanssa, jotta sinäkin tulisit tuntemaan tuota hirveää tuskaa, jota minä kärsin — älä usko, että häntä milloinkaan rakastin. Minä en saata sinutta elää; ollaan taas ystävät kuten ennenkin —'

"Ystävät — niin, ollaan aina ystävät, muuksi en ikänä voi tulla. — Oi Mikko! sinua minä pidin arvoisampana kaikkia, mitä maailmassa löytyy; kun sinua kuuntelin, viulua soitellessasi, ajattelin: onpa onni minua seurannut, koska noin ylevän miehen rakkauden olen voittanut. Itse olin mielestäni aivan vähäpätöinen, mutta tuopa juuri oli ihanaa, että vähäpätöisenä sain kulkea mahtavan rinnalla, olihan silloin heikommalla turva ja suoja tiedossa — mutta nyt — Mikko, Mikko! elämäni onnen sinä minulta veit! Kun näin sinun tavan takaa Riikan seurassa, silloin kyllä ymmärsin, että hetkessä ei sydämesi saattanut muuttua; minä tiesin, että kerran olit takaisin palaava, mutta samassa tunsin myös, että meidän välimme iäksi päiviksi oli muuttunut — sinä olet sama, vaan toki toinen. Tällä hetkellä, vaikka lähelläni seisot, ja vaikka näen rakkauden loistavan silmissäsi, tuntuu minusta toki, ikään kuin erämaassa yksin vaeltaisin, sillä sen vahvan puun sijasta, jonka olin tuekseni valinnut, näen nyt ainoastaan horjuvan ruovon'. Suuret kyyneleet vierivät hänen poskillensa ja hän antoi minulle kätensä jäähyväisiksi.

"Oi Jaakko, sinä et ymmärrä, mimmainen tuskani oli. Minä rukoilin häntä uudestaan omakseni tulemaan, mutta hän vastasi vain: 'Sydämeni on särkynyt, sitä en enään voi kenellekkään antaa; äläkä etsi minua, sillä sinua nähdessäni haavojeni pahemmin kivittää. Vielä kerran jää hyvästi, ystävytyeni sinua seuraa! Kun sydämeni on terve, sitten kutsun sinua luoksesi'.

"Näin me nyt erkanimme. Minun toivoni kiintyi hänen viimeisiin sanoihinsa; en silloin ymmärtänyt niitten oikeaa merkitystä. Ajat kuluivat, minä en nähnyt Anna-Liisaa — en mennyt häntä etsimään, sillä hänen viimeistä pyyntöänsä minä niin pyhänä pidin, että sitä noudattaa tahdoin, vaikka tuo kyllä katkeralta tuntui. Kerran toki, eräänä iltana, kun ikäväni valloitti minun siten, ett'en tästä rakkaasta viulustanikaan huojennusta saanut, läksin kohti Anna-Liisan kotia. Sinne tultuani hiivin pimeässä hänen akkunansa luokse, saadakseni näkymättömänä häntä katsella. Hän istui kehräämässä ja lauloi — Anna-Liisalla oli kaunis ääni, vaan nyt soi se ylen surulliselta — sanat kuuluivat näin:

'Oi lumi, tuiskuile,
Tee hauta minulle!
Tää sydän polttava
Jo etsii lepoa.

Kun hautaan lasketaan,
Mua, lumi, peitä vaan
Sa unhoitettua
Niin helmaas tallenna!

Oi lumi! jäiseksi
Sä laita hautani,
Ett' lemme-liekkini
Siell' iäks' sammuisi!'

"Näin hän lauloi — mutta minä hiivin taas pois yhtä hiljaa, kuin tullutkin olin. Muutamia viikkoja myöhemmin minua kutsuttiin hänen luoksensa. Anna-Liisa makasi kalpeana vuoteellaan, vaan kun häntä lähenin, katsoi hän minuun suloisesti hymyillen ja lausui: 'Tule lähemmäksi! sinussa näen taas tuon vahvan puun, ja sydämeni on aivan terve. Minä pääsen nyt pois elämän taisteluista ja sinua muistan — tuolla, tähtein tuolla puolla — sieltä ei mikään meitä eroita!' — —

"Niin, hän lähti, tuo hempeä olento — ja minä — minä odotan aikaa, jolloin pääsen hänen luoksensa, siksi soitan viuluani — ja kun näen nurjuutta nuorten rakastavien välillä, kiiruhdan heti heitä sovittamaan. Nyt ymmärtänet, miten tuo minuun koski, kun näin, ett'ei sinun ja Liisun, hänen sisarensa tyttären väli ollut semmoinen, kuin sen tuli olla".

"Kiitoksia, Mikko! Kyllä tämä kertomuksenne on hyvä varoitus minulle, sillä kuka tiesi, mikä päähäni pälkähäisi, kun synkälle mielelle joudun, kuten äsken tapahtui, jolloin tuo minua kovin rasitti, että Jussila kilpailiakseni tuppasi".

"Ole huoleti vain ja laita tupasi syksyyn valmiiksi, sitte tanssitaan Mäkelässä semmoinen polska, että vielä muorikin tanssista hikoilee. Mutta nyt hyvästi! Ilma on jo selkenemässä, täytyy rientää pois".

"Kyllä täytyykin", sanoi Jaakko, ja kumpikin meni eri haarallensa.

V.

ISÄNTÄ JA PALVELIA.

Oli maanantai, kuu patruuna Pohjonen istui au'aistun akkunan ääressä, juoden aamukahviansa. Tavan takaa laski hän kupin kädestään; hänen koko mielensä oli niin kiintynyt luontoon, joka ihanuuttaan levitteli hänen silmiensä eteen, että tuo yleensä rakastettu ruskea nestekkin joutui unohduksiin. Nuori rouva tuli ja laski kätensä miehensä olalle, sanoen: "Mitä, ystäväni, mietiskelet?"

"Katselen vain luontoa ja ajattelen: olenpa onnen lapsi, koska minulla on suloinen vaimo, herttaiset lapset sekä oma kartano näin ihanassa seudussa!"

"Ja onpa sinulla vielä tuo suurin rikkaus: onneensa tyytyväinen sydän! Kyllä nureksiva ihminen aina puutteita löytää, vaikka Luoja hänelle armostansa lahjoja jakaa — mutta ainoastaan hän on rikas, joka kohtaloonsa tyytyy".

"Kyllä kiittämätön olisinkin, jollen tyytyisi! Tunnenpa itseni niin onnelliseksi tällä haavaa, ett'en suinkaan hennoisi apua anovalta mitään kieltää, jos vain suinkin hänen toivoansa saattaisin täyttää"

"Kumma, että tuommoinen miete juuri johtui mieleesi".

"Hm — niinpä ne ajatukset lentävät. Mutta arvaappas, mikä nyt päähäni pisti?"

"No mikä?"

"Että lähtisimme katsomaan apilaniittyjä. Ilma on niin kaunis, ett'ei nyt sovi täällä sisällä loikoilla tämmöisenä päivänä".

"Mutta sinne on pitää matka —"

"Ei huolita kävellä, vaan pannaan Valko valjaisiin ja lähdetään sitte. Oletko tunnin päästä valmis?"

"Olen kyllä; minä menen kohta katsomaan, että pienokaisilla on mitä tarvitsevat poissa ollessamme, ja sitte puen päälleni". Näin sanoen rouva kiiruhti toimiinsa.

Patruuna soitti kelloa pari kertaa, ja hetken perästä tuli Jaakko sisälle, kysyen mitä patruuna tahtoi.

"Tunnin päästä pitää Valkon olla valjahissa, sillä minä aion lähteä apilaniityille".

"Kyllä", vastasi Jaakko, mutta jäi vielä seisomaan ovelle. Hän väänteli ja käänteli lakkiaan, ikään kuin olisi siitä puheen alkua hakenut. Patruunakin tuon huomasi ja kysyi:

"Onko sinulla mitään sanottavaa? puhu vain suusi puhtaaksi"

"Kyllä tarvitsisi, mutta pelkään patruunan suuttuvan".

"Mitä tuo tuommoinen olisi, josta et puhua uskalla isännälle, joka on entinen leikkiverisi?"

"Niin, kylläpä patruuna aina on ollut hyvä minulle, mutta —"

"No, 'mutta' — jätä nyt pois 'mutta' ja puhu asiasi".

"Patruuna lupasi Niittymäen minulle torpan maaksi, sitte kun tahtoisin rakentaa kotia itselleni; nyt minä haluan omaa asuntoa, sillä syksyllä aion naimisiin mennä, mutta senpä vuoksi pyytäisin, että patruuna, jos suinkin mahdollista olisi, antaisi minulle eron palveluksestani, jotta saisin hankkia tupasen itselleni sekä viljelysmaata vähän viljemmältä".

"Kylläpä kummia pyydätkin, mutta en tuosta toki suutu, sillä sopiihan sinun pyytää, minun kieltää, ja siitä sitte on päästy. — Nyt tulee juuri kiiruun työaika; mitenkä sinua siis saattaisin pois laskea?"

"Kyllä minä luulen saavani Mäkelän Kustun sijaani ja häneen patruuna varmaankin tyytyisi, sillä Kustu on hyväntapainen ja sukkela kaikissa töissään; ehkä puheissaan liiankin sukkela ja rohkea".

"Tuo kuuluu hyvältä; aivan semmoisen pojan minä tahtoisinkin sitte, kuin sinua en enää saa pitää, mutta syksyllähän sinun vasta sopii erota ja tulevana vuonna naida — eikö niin?"

"Ei, sillä onpa niitä minua mahtavampia, jotka tahtovat väkisin viedä morsiameni".

"Ai! onko niin? No anna hänen mennä, jos hän vain katsoo ihmisen ulkonaista mahtavuutta".

"Eipä katsokkaan, mutta sitä enemmän hänen äitinsä sitä katsoo, ja senpä vuoksi tahtoisin ottaa tytön pois kaikista noista kiusauksista ja rettelöistä, joita hänellä siellä kotona on. Kyllä Mäkelän muori jo oli päättänyt ottaa minua kotovävyksi, mutta sitte kuin Liisua pyydettiin Jussilan emännäksi, ei muori minua enää oikein kärsi, ja siksipä tahtoisin, jota pikemmin sitä paremmin, oman kodon itsellemme".

Patruuna käveli miettien lattialla, laski sormensa nenälleen sekä viritteli tuon tuostakin sikariansa, joka ehtimiseen sammui. Vihdoin hän toki puhkesi puhumaan, lausuen:

"No kukapa saattaisi kieltää tuommoista pyyntöä, josta ihmisen elämän onni riippuu! — Jos poika, josta puhuit, on semmoinen, joksi häntä olet kuvaillut, olet vapaa menemään, vaikka tietysti paljon sinua kaipaen. Kun asuntoasi rakennat, saat metsästäni ottaa hirssiä, ja ehkä saatan sinulle joksikin päivää antaa nurkkamiehiäkin. Mutta älä tuota asuntoasi aivan vähäiseksi laita; vaikka et nyt ensin sisustaisikkaan muuta kuin yhden huoneen, niin ovat ne kuitenkin tulevan ajan varalle rakennettuna".

"Tuhansia kiitoksia, patruuna hyvä!" sanoi Jaakko sekä pyyhkäsi äkkiä kätensä nurjalla puolella jotakin silmistänsä.

"Ei kiittämistä mitään. Sinä olet rehellisesti minua palvellut ja ansaitset rehellisen palkan. Mutta lähde nyt hevosta valjastamaan ja toimita tuo poika jonakin päivänä puheilleni".

"Kyllä minä", vastasi Jaakko ja läksi ulos.

Rouva tuli samassa sisälle valmiiksi puettuna, ja patruuna kertoi hänelle Jaakon tuumat sekä lisäsi:

"Olen varsin kahdella päällä eräästä asiasta: minä nimittäin tahtoisin antaa Jaakolle muistoksi suuremman rahalahjan, mutta en ole siitä oikein varma, milloinka tuo parahiten sopisi. Nyt se huojentaisi hänen vaivaansa, kun hän asuntoansa rakentaa, mutta tekee sekin hyvää, että ihminen oppii luottamaan omiin voimiinsa".

"Anna lahjasi vasta toiste, se on minun neuvoni. Silloin he oikein sen arvoa käsittävät, kun vaivalla ja ahkeruudella ovat kodin itsellensä hankkineet".

"No, hyvinpä meidän tuumamme yhteen sopivat; jätetään siis tämä asia toistaiseksi. — Mutta tuossapa Valko jo on portaitten edessä; lähdetään nyt".

Näin sanoen sieppasi patruuna lakin päähänsä, ja sitte läksivät ajamaan apilaniityille.

VI.

SUORA PUHE AINA PARAS.

Vanha akka kulki keppinsä nojalla Mäkelää kohti. Tultuansa torpan pihalle, katseli hän etsiskellen ympärillensä, vaan kun ei näkynyt muuta elävää olentoa kuin kaakottava kana, astuskeli akka portahia ja laski kaksiperäisen pussin olaltaan porstuan nurkkaan sekä meni sitte tupaan, missä Mäkelän muori istui villoja kehräämässä. Akka kumarsi, sanoen:

"Hyvää päivää! — Ohho kuinka olenkin väsynyt".

"Istukaa. mistä kaukaa Maija tulee?"

"Niemen kylästä. Hohho! hyvältä tämä istuminen tuntuukin väsyneille raajoilleni. — Oletteko ihan yksin kotosella, kosk'ei tuolla ulkonakaan ketään näkynyt?"

"Matti ja pojat ovat ulkotöissään, Liisu ja Manta askaroitsevat kodassa; meillä oli tässä leipominen aamulla, ja tyttöillä on sen vuoksi vähän yhtä ja toista toimitettavana".

"No minäpä kuulin uutisia Niemenkylässä; siellä sanottiin, että Liisu tulee Jussilan emännäksi, sekä että Jaakko nai kartanon Miinan, joka on tehnyt eron sulhasestaan".

"Vai niin — paljon sitte tiedättekini. — Kyllä Jaakko Liisusta kiinni pitää, kuten hämähäkki verkostaan, vaikka hän tietää, että Liisulla on Jussilan kihlat".

Liisu, joka juuri tuli sisälle, kun hänen äitinsä mainitsi Jussilan kihloista, katseli arasti ympärilleen, vaan nähtyään vanhan Maijan, otti hän kädessänsä olevista pehmeistä leivistä yhden ja antoi sen Maijalle, sanoen:

"Tässä, Maija, on teille lämmintä leipää".

"Kiitoksia! Kokonainen leipä! sinä Liisu olet kelpo tyttö. Ohoo sentään, kuinka hyvän käy hyvin tässä maailmassa, — vaan jota mahtavammaksi ihminen pääsee, sitä enemmän on panettelioita, varsi niin kun torpan tyttö koroitetaan rusthollin emännäksi; mutta yhden hyvän neuvon annan, jota sinun on muistossa pitäminen, kun suureen taloon tulet: Anna lahjoja aina ja runsaasti, niin kyllä sinua kiitetään".

"Vai niin; kyllä Maija maailman tuntee — mutta säästäkää tuo neuvonne toiselle, sillä minun majani tulee olemaan pieni uudis-torppa, jossa saan monta vuotta kuokkia ja kaivaa, ennenkuin vähäisiä lahjoja muille riittää".

"No mitäs nyt pilkkaa lasket — kyllähän minä tiedän, mitä jo kaikki tietävät, että sinä Jussilan emännäksi menet sekä että Jaakko kartanon Miinan nai".

"Turhia puheita vain", väitti Liisu. "Minä en koskaan ole Jussilan emäntänä —"

"Mene päivällistä toimittamaan, miehet tulevat jo kohta kotia", sanoi Mäkelän muori, sillä hän hätäntyi, kuu Liisu kulkevalle akalle, joka tiesi pitäjän kaikki tapahtuneet ja tapahtumattomat uutiset, noin suoraan vakuutti, ett'ei hän huolisi Jussilasta — saattaisihan tämä vielä joutua Jussilan korviin.

Liisu meni ulos päivällistä toimittamaan. Hänen mielensä oli kovin raskas, eikä hän tietänyt oikein, mikä häntä vaivasi — Joku uusi, katkerampi tunne kuin entinen. Ei tämä, joka häntä vaivasi, ollut hänen itsekkään äitinsä vaatimukset, — ei, tämä tunne oli niin katkera että se vei kaikki hänen voimansa — ja kotaan tultuansa sanoi hän Mantalle:

"Vie sinä ruokaa pöytään, päätäni kivistää, minä menen tuonne järven rannalle, siellä on vilposempi".

Tuon sanottuaan riensi Liisu kuusistoon ja sieltä kapeata metsäpolkua pitkin järven rannalle. Täällä laski hän kätensä sykkivälle sydämmellensä ja heltyi itkemään. "Oi mikä minua vaivaa" — sanoi hän itseksensä, vaan samassa kaikui hänen korvissaan Maijan samat: "Jaakko nai kartanon Miinan" — ja nytpä hän ymmärsi, mikä niin raskaalta tuntui. Turhaa puhetta tämä tietysti oli, mutta kamoittavan aaveen kaltaisena oli nuot sanat yhä hänen mielessään, ja hän sanoi itseksensä: "Voi! onko rakkaus aina tällainen? Juuri kuin luulee olevansa onnellisin maan päällä, tulee taas tuskia ja huolia, joita ei ennen aavistanutkaan. Oi, kun saisin rauhani takaisin! Jos olisi sydämmeni tuon tyynen järven kaltainen!" — ja nyt hän rupesi laulamaan:

"Ah ihana on ilta
Ja metsä vilponen,
On tyyni järven pinta,
Jo nukkuu tuulonen.

Vaan miksi, sydämmeni,
Sä olet rauhatoin?
Kun luontokin on tyyni,
Miks' riehut, sykit noin?

Ah, sydämmeni lempi
On saanut sykkimään,
Vaan voima kussa ompi,
Mi saa sen tyyntymään?"

Laulettuaan hän painoi päänsä käsiinsä sekä rukoili Jumalalta rauhaa sydämmellensä ja tunsu samassa, miten kylmä koiran kuono nuuski hänen poskiansa. Liisu hypähti seisolle, tähän oli kartanon Vahti — siis oli Jaakkokin lähellä — ja lähellä kyllä olikin, sillä tuollapa hän tuli rientäen tyttönsä luokse.

"Oikeinpa Vahti minua ohjasi, ei se tahtonut mennä Mäkelään, vaan nuuski tätä polkua ja juoksi, hieputtaen häntäänsä, tänne päin. Minä aavistin heti että sinun täältä löytäisin. Tiedätkö Liisuseni! nyt saan kohta ruveta rakentamaan asuntoamme, jos vain Kustu menee sijaisekseni kartanoon. Mutta ethän sinä mitään vastaa — etkä ollenkaan ihastu! — mikä sinua vaivaa?"

"Ei mikään. — Tahdon vain kysyä — Jaakko, pidätkö vielä minua rakkaampana kaikkea?"

"Tuo nyt on kysymys! Onko se teeskentelemistä vai mitä? — En semmoista ole sinussa ennen

havainnut".

"Ei ole se teeskentelemistä, vaan käypä niitä kaikellaisia huhuja, sanovathan että sinä olet mieltynyt kartanon Miinaan; en sitä ole uskonut, mutta enpä saanut mieltäni rauhoitetuksikaan, ennen kuin sinulta suoraan kysyin".

Jaakko muisti nyt, mitä hän oli Viulu-Mikolle puhunut, ja vaikka tuo tuuma oli ollut luulevaisen sydämmen pimeään hetken synnyttämä — ja siis tuulen tuoma, tuulen viemä — punastui hän varsin, mutta vastasi toki vakavasti:

"Minä en yhtäkään tyttöä rakasta paitsi sinua. En koskaan! Ole vakuutettu siitä".

"Kyllä", vastasi Liisu, mutta Jaakon punastuminen oli niin kummallinen, ett'ei tyttö iloiseksi muuttunut. Jaakko myöskin oli alakuloinen, eikä jutut nuorten välillä oikein sujuneet. Vihdoin hän kysyi:

"Onko Viulu-Mikko käynyt täällä?"

"Ei", vastasi Liisu.

"Mistä hiidestä ne tuon jutun ovat saatteet, sen on Maija varmaankin kokoon pannut omasta päästään", sanoi Jaakko ja rupesi sitten suoraan kertomaan, mitä hän Mikolle oli puhunut lisäten: "Nyt sen tiedät, oikean asian-laidan, suutu nyt minulle sitten, jos saatat; ymmärräthän sinä, että minä vain kun pelkäsin sinun kotiani halveksivan tuskissani jotakin puhuin".

"Kiitoksia Jaakko siitä, että puhuit kaikki suoraan, punastumisesi jätti mieleeni jonkunlaisen epäilyksen, mutta nyt on välimme taas ihan selvällä".

"No, tyttöseni, mennään nyt kotia kuulustelemaan, mitä Kustu sanoo". Ja kiiruhtaen läksivät he Mäkelään, jossa väki juuri aikoi ruveta päivälliselle. Keppi-Maija oli mennyt matkoihinsa, mutta Viulu-Mikko, hyvän-suopa vieras, oli tullut sijaan.

Mäkelän muori katsoi vähän harmistuneena tulioihin ja tuskin vastasikaan, kun Jaakko hyvää-päivää mainitsi. Mutta Jaakko ei ollut tätä huomaavinaankaan, vaan lausui rohkeasti:

"Minä aion ottaa eron palveluksestani, jotta saisin talveksi varustettua itselleni oman kodin. Patruunan metsästä saan hirssiä, sen mitä tarvitsen, ja lupasipa hän vielä nurkkamiehiäkin joksikin päivää, mutta sillä ehdolla vain pääsen kartanosta, että laitan sinne toisen sijaisekseni, ja siksi olen ehdoitellut Kustua, koska välistä olen kuullut hänen haluavan palvelukseen".

"No sinne minä menenkin", vastasi Kustu.

"Etpä menekkään. — Kyllä täällä on kotonakin sinulle sijaa — ja joutaahan Jaakko palvella vuotensa loppuun, kyllä kartanossa leipää tietysti riittää, mutta uudis-torpassa sitä tuskin lienee nätimmästä tärkimpään".

"Jos ensin onkin vähän, niin koetetaan sitä lisätä vuoden kuluessa. Kyllä minä torpan rakennan, ja hyvän rakennankin, kuten patruuna neuvoi".

"Mutta älä meidän Liisua varten, kyllä hänellä on parempi koti katsottuna. Minä en anna tytärtäni pettu-leipää syömään".

"He — muori — mitäs nyt! älä noin jyrkästi kiellä" — sanoi Matti, mutta muori läksi ulos ovesta eikä tahtonut kuulla mitään, vaan Viulu-Mikko, talon vanha ystävä, seurasi muorin jälkiä ja tapasi hänen lutista.

"Muori hyvä", lausui Mikko, "älä pitkitä nuorten kihlausta. Kihlausten usein käy siten, että, kun ne pitkistyy, niin ne mutkistuu ja vihdoin tulee niistä kaiketi loppu".

"Sitä juuri toivon ja vaadinkin".

"Kuules — muista minun ja Anna-Liisan kärsimisiä! Älä eroita rakastavia — se kuolemalla kostetaan. Vaikka en ole aikonut mitään puhua, niin sanonpa toki Jaakon ja Liisun onneksi, että köyhyyteen ei sinun tarvitse lastasi jättää, kyllä heille on tavarat katsottuna, mutta antaa heidän vain vähällä alkaa. Laske Kustu palvelukseen, se on minun neuvoni".

Mikko oli iskenyt parhaaseen paikkaan. Muisto Anna-Liisa vainajasta pehmitti muorin sydämmen — ja kukatiesi vielä tuo Mikon viimeinenkin viittaus tehokkaasti siihen vaikutti.

"Hm — kummallista", sanoi muori ikään kuin itseksensä ja lausui sitten Mikolle: "Menköön vain Kustu kartanoon onneansa koettamaan; mutta kerran minun vielä täytyy tyttöäni puhutella, ennenkuin kihlat

pois lähetän. Tällä kertaa toki ei enempää tästä asiasta lausuta; tule nyt päivälliselle".

Vakaana lähti muori tupaan ja sanoi sinne tultuansa:

"Kustu saa lähteä Jaakon kanssa kartanoon. Jos kelpaat patruunalle, niin otat pestin".

Liisun katse kirkastui, kuten taivas aamuruskon noustessa, ja kiitollinen silmäys lensi Viulu-Mikkoa kohti, sillä sen hän heti huomasi, että sieltä apu oli tullut.

Enempää ei asiasta puhuttu, ja kohta päivällisen jälkeen lähti Kustu Jaakon kanssa kartanoon ja Viulu-Mikko meni myöskin pois.

VII.

RAKKAUS KAIKKI VOITTA.

Patruuna Pohjosen rouva istui käytävässä kartanon huoneuksen edustalla, leikkien lastensa kanssa, ja näki samassa Jaakon, joka lähestyi nuoren kumppaninsa seurassa. Lakki kourassa ja syvästi kumartaen kysyi Jaakko:

"Saako patruunaa puhutella?"

"Onni, juokse katsomaan, onko valveilla", sanoi rouva. Hetken perästä palasi poika huutaen:

"Isä käski Jaakkoa puheillensa".

Jaakko läksi saattamaan palveliaksi pyrkivää Kustua patruunan huoneeseen.

"No, sinä aiot minun palveliakseni?" kysyi patruuna.

"Niin kyllä, jos kelpaan", vastasi Kustu.

"Osaatko totella? se on ensimmäinen ehto".

"Kyllä! ja vielä vähän muutakin".

"Vai niin", sanoi patruuna, katsellen mielihyvällä pojan kirkkaita, veitikkamaisia silmiä. "Osaatko niittää? Heinänteko alkaa kohta, ja palveliani saa myöskin niityllä käydä silloin, kun en häntä kotona tarvitse".

Hymyillen vastasi Kustu:

"Siihen olen aivan tottunut. Kun niittyä lähenen, vapisee jo heinän korsi, ja kun viikatteellani sivallan — hei! silloin heinä jo maassa makaa".

"Saatko laitumelta hevosen pian kiinni? vai nahjustatko kauan niitä hakemassa?" kysyi taas patruuna, joka halusta pitkitti puhetta pojan kanssa.

"Hevoset ruokin niin, että viheltäessäni juoksevat luokseni".

"No, jos nyt olet vähän sinne päin, kuin sanonut olet, niin kyllä minulle kelpaat, ja Jaakko on vapaa menemään asuntoansa rakentamaan".

"Nämät käteni ovat vähän kömpelömäiset pikentimiksi", virkkoi Kustu vielä; "semmoisiksi ovat tulleet raskaassa työssä, mutta jahka täällä vähän helpommalle pääsen, niin varmaankin hienonevat, että vielä sopivat vaikka klasii-hansikkoihin".

"Pidetään varalla, ett'eivät pääse liiaksi hienontumaan. Tässä on sinulle nyt 12 markkaa pestiksi; se on määrä, joka minun on tapana antaa. Mutta mitä sitten palkaksi vaadit?"

"Mitä patruuna itse tahtoo antaa, sitte kun näette, mihinkä kelpaan", vastasi Kustu ihan nöyrästi.

Patruuna taputti poikaa olalle, lausuen:

"No hyvä! Toivon että molemmin puolin tulemme tyytyväisiksi. Nyt, Jaakko, olet, kuten sanoin, vapaa palveluksestani ja tässä saat koko vuosipalkkasi".

"Patruuna hyvä, sehän on varsin liikaa".

"No no, älä puhu mitään, uudis-asukkaalle on tuo kyllä tarpeen, ja olithan sinä aina ennen muinoin minulle avulias ja hyvä leikkiveri".

Jaakko ei mitään vastannut, vaan kun patruuna hänelle hyvästijätöksi antoi kättään, puristi Jaakko sitä oikein vankasti. Sitte aikoivat mennä, mutta patruuna sanoi vielä:

"Ennen lähtöäsi täytyy sinun toki Kustulle neuvoa kaikki, mitä hänen tavallisesti tulee tehdä, jotta hän tietäisi olla mielikseni, samoin kuin sinäkin".

"Aivan kernaastikkin", vastasi Jaakko ja läksi sitten ulos nuoren kumppaninsa kanssa.

"Kyllä nyt jo kaikki hyvin käy", sanoi Kustu pihalle päästyään. Minä olen kovin iloinen siitä, että jollakin tavoin saatan edistää meidän Liisun onnea. Sisar parkani menee varsin kalpeaksi joka kerta, kun äiti Jussilasta puhuu, ja harmipa olisikin, jos kaunis, hyvä sisareni työnnettäisiin tuolle vanhalle kaljupäälle. Mutta arvaatko sinä, Jaakko, millä tuo Viulu-Mikko äitini mielen sai kääntymään noin äkkipäätä?"

"En, sitä itsekkin ihmettelin, vaan kyllä kai siitä vielä selko tulee".

"Mutta kysyä ei uskalla —"

"Ei suinkaan! enkä siitä välitäkkään, kun tytön vain saan; mutta enpä ole oikein varma, ennenkuin kuulutuksessa ollaan".

Näin tuumaten Jaakko meni ohjaamaan nuorta toveriaan talon töihin.

* * * * *

Jaakon ja Kustun mentyä Mäkelästä istui muori rukkinsa ääreen ja kehräsi siinä, ikään kuin jos kaikki olisi käynyt varsin tavallista rataansa; hänen puhelias kielensä toki nyt oli vaiti, hän näytti miettivältä, eikä kukaan muorin mietteitä tahtonut häiritä. Matti pisti tupakkaa piippuunsa, istahti sängynlaidalle, veti nysästään muutaman vahvan savun ja laski sitten huokoolle. Kallu toimitteli ulkona ja Manta meiskasi portahitten ääressä juottoporsaan kanssa, mutta Liisu istui penkillä akkunan ääressä katsellen ulos kesän vihantaan maailmaan. Ilma näytti kauniilta, raittiilta, mutta Liisun mieli oli toki haikea. Ukkosen ilman tullessa on luonto tyyni, mutta raskas, ja jotakin sen tapaista — jotakin uhkaavaa tunsu Liisukin sydämessään, kun hän ääneti istui äitinsä kanssa tuvassa. Täällä oli tukehuttavaa, vaan ulkona raitista, sinne siis hänenkin täytyi rientää. Liisu istahti keinulavitsalle tuuhean pihlajapuun suojaan, hänen lempeät silmänsä katselivat järven työntä pintaa, vaan ajatuksensa lentelivät pois hänen nykyisistä tukaloista oloistaan, kuvaillen mitä suloisimmasti tuota vähäistä uudis-asuntoa, jota hänen sulhonsa aikoi rakentaa; mutta eipä hän kauan saanut näissä viehättävissä unelmissaan viipyä, ennenkuin äitin kutsuva ääni kuului:

"Liisuseni, tuleppa tänne, olisihan minulla kahden-kesken sinulle vähän puhuttavaa".

Liisu meni tupaan, syvä huokaus nousi hänen rinnastansa — ja vaiti istui hän kuuntelemaan, mitä jo ennaltaan arvasi äitinisä puhuvan.

"Minä lupasin Jussilan kihlat tallentaa siksi, että sinä ne ottaisit vastaan, sillä, lapseni", sanoi nyt muori hyvin leppeästi, "olethan sinä viisas tyttö, ja kun oikein maltillisesti asiaa ajattelet, niin ymmärräthän, että vanha paikkansa pitää, ja aina sinulla hänessä on parempi turva kuin tämän-aikaisissa nuorukaisissa".

"Oi äitini, älkää suotta itseänne vaivatko tuommoisella puheella, ei ole vanhan ilo siellä, missä nuoren, eikä nuoren siellä, kussa vanhan; jos häntä seuraisin, olisin kuten häkissä lintu".

Muori otti nyt kihlat esille, sanoen: "Katsoppa näitä kaikkia, mitä sinulle, torpan tyttärelle, on tarjona! Eiköhän toki minun tyttäreni ymmärrä ottaa, mitä vain *kerran* hänelle tarjotaan".

"Äiti hyvä, kyllä parastani tarkoitate, mutta — valju on sulho kullasta kyhätty, vaan lämmin sydämmen oma valittu — ja siis kaikki nuot korut ovat minulle arvottomia. Jaakko rakentaa kartanon maalle torpan, siellä saamme yhdessä työtä tehdä ja, kun Jumala työmme siunaa, on meillä siitä iloa paljon enemmän, kuin rikkaalla kaikista tavaroistaan". Nyt lankei Liisu polvilleen ja lausui, katsoen rukoilevin silmin äitiinsä: "Oi äiti, viekää pois nuot kihlat! ne minua oikein inhoittavat. — Älkää toki rakastako tavaraa enemmän kuin" — —

Liisu ei sanottavaansa loppuun saanut lausutuksi, ennenkuin muori hämmästyksissään huudahti:

"No hyvänen aika, älähän toki komeliantiksi rupea! Tyttö hupsu, Jumalaa rukoillessa polville lasketaan, vaan ei ihmisten eteen. Hyvänen aika tuota lasta! Pidä sitte tuo Jaakkosi, koska se niin hirveän hyvä on".

"Jumalan kiitos, että vihdoinkin äiti luopuu turhasta toivostaan. Nyt saatan iloiten Jaakon vastahan mennä, kun hän luokseni tulee! Oi äiti, nyt olette minulle toista vertaa rakkahampi kuin äsken, jolloin luulin teidän enemmän rakastavan rustholliä kuin omaa lastanne!".

"Hm — parastasi minä vain tarkoitin, mutta jätä minut nyt yksin; en voi tästä tällä kertaa enempää jutella. Mene sinä ulos linnuille livertämään iloasi".

Liisu meni, ja muori jäi miettimään. Vähän aikaa ääneti oltuaan rupesi hän itseksensä puhumaan:

"Kuka noita tämän-aikuisia nuoria ymmärtää — laskea polvillensa! — Oikein komeljantin temppuja tuommoiset! — Oih, oih! — Suutelot vielä — sitte olisi kaikki ihan täydellistä!"

Matti, joka rupesi heräämään raskaasta päivällis-unestaan, kuuli muorin puhuvan ja kysyi:

"Mitä sinä nyt, akkaseni, yksin juttelet? mitä ihmeitä?"

"Minä vaan ihmettelen tämän-aikuisten nuorten tapoja ja mieliä. Liisulle tässä juuri äsken sanoin, että hän saa ottaa Jaakkonsa, koska se nyt on maailman paras hänen mielestään, ja tyttö kiitti siitä niin, että polvilleen lankesi. Hupsun tapoja — mutta hyvä lapsi hän on; oikeinpa nöyräksi hänen olen kasvattanut, ja ikäväni tuota tyttö-raiskaa tulee, se on aivan varma".

"No nytpä uni makealta maistuu, kun kuulen, että Liisu on päässyt kaikesta tuskastaan. Nyt vasta, akkaseni, oikein viisaasti teit".

"Vasta nyt? — en tiedä ennenkään hullusti tehneeni!"

"He et, mutta teithän tällä kertaa vielä viisaammin", sanoi Matti, kääntyen toiselle kyljellensä, ja hetken perästä hän jo kuului kuorsaavan.

Mutta mitenkä oli Liisun laita, kun hän tuolla ulkona kepeillä askeleilla astuskeli metsäpolkua pitkin. — Hänen sydämensä onnesta sykähteli, hän oli mielestään niin vapaa kaikesta huolesta, kuin lentävä lintunen, ja johdatti rohkeasti askeleitaan kartanoon päin, josta hän arveli Jaakon piankin palaavan Kustun kanssa, mutta kun ei kaivattuja kuulunut, istahti Liisu kivelle heitä odottamaan. Ihmetellen katseli hän siinä tuon keväisen kuusimetsän kauneutta, niin heleän viheriältä ei se ennen hohtanut — ja mikäpä siinä, että linnutkin tänään paljon iloisemmasti visertelivät — ne oikein kilpailivat toinen toisensa kanssa, ainakin se siltä kuului Liisun korviin. Mutta nytpä jo kajahti metsässä koiran haukunta; varmaan oli se Vahti, joka jäneksiä ajoi takaa, olipa niinkin, sillä samassa tuli Jaakko jo näkyviin, Kustu oli kartanoon jäänyt. Kiiruusti riensivät meidän nuoret toinen toisillensa ilosanomaa viemään; ja sinne luonnon helmaan heidät jätämme onnestansa juttelemaan — eikä tämä ole ensimmäinen eikä viimeinen kerta, jolloin luonto yksin saa olla näkemässä kahden rakastavan täydellistä onnea.

VIII.

HÄÄPÄIVÄ.

Kirveen kalske oli jo laannut kuulumasta Niittymäeltä, jossa Jaakon uudis-asunto seisoivat valmiiksi rakennettuna. Suuri kuokkamaakin jo oli kauniilla oraalla. Jaakko oli hiki päässä koko kesän työtä tehnyt torpassansa, ja usein Mäkeläisetkin kaikin olivat hänen apulaisinansa olleet. Kartanon patruunakin oli, kuten lupasi, antanut muutamaksi päivää nurkkamiehiä. Mutta kylläpä näkyikin työn jälkiä. Nyt ei toki Niittymäessä työtä tehty, vaikka olikin arkipäivä, sillä tänään Jaakko on häitänään viettämässä.

Mäkelässä on tuvan katto ja seinät koristettuna katinliekoilla ja pihlajan oksilla, joista punaiset marjat riippuvat. Mutta porstuakamarissa istui Liisu morsius-puvussa, kauniina kuin kevät-kukkanen, ja kylläpä Jaakkokin itseänsä näyttää kehtaa: hänellä on sorea vartalo ja oivan, rehellisen miehen kasvot, jotka ovat työssä ahavoittuneet. Viulu-Mikko kulkee edes takaisin, viulu kädessänsä, ja näyttää oikein onnelliselta tänään. Usein hän kurkistaa paperiin, jonka hän ottaa taskustaan, ja hymyilee sitten itseksensä. Mäkelän muori toimittelee, ja muotonsa on tavallista tyvenempi, kun hän kurkistaa porstuakamariin, sanoen:

"Mene, Jaakko, katsomaan, joko provastia näkyy, jotta Mikko tietäisi olla pihalla soittamassa".

Jaakko meni ja näki, pihalle jouduttuansa, provastin jo lähenevän kääsyissään, mutta tulipa siellä vielä toisetkin kääsyt. — — Jaakko tarkasteli niitä vähän aikaa, vaan juoksi sitten sisälle, iloisesti huutaen:

"Mikko, menkää pian soittamaan, provasti tulee ja kartanon patruuna myöskin"

Mikko riensi heti pihalle viuluansa vinguttamaan, ja nyt oli ilo ylinnä Mäkelän halvassa majassa, kun patruuna tuli entisen palveliansa onneen osaa ottamaan.

Torpan harvalukuiset häävieraat olivat nyt kaikki koossa viheriäiseksi koristetussa häätuvassa. Vanha provasti meni paikallensa vihkituolin yläpuolelle ja toiset vieraat ympäri huonetta. Morsius-paria vain odotettiin; — mutta jopa nyt tulivatkin. Ei ollut Liisu mikään sulotar, mutta kenpä ei mieltymyksellä olisi katsellut tuota raittiin kaunista morsianta, kun hän sorean sulhonsa rinnalla asetui vihkituolin eteen? Provasti luki vihkisanat juhlallisesti, ja kun morsius-pari polville laski, levitettiin suuri silkkihuivi teltaksi heidän päänsä ylitse. Tuota silkkihuivia neljä teltta-poikaa ja telttatyttöä piti niin korkealla, kuin suinkin saattoivat, sillä jos se olisi koskenut morsiamen kruunuun, niin ei tuo hyvää olisi ennustanut.

Vihkimisen jälkeen puhui provasti ensin muutamia kauniita sanoja nuorelle pariskunnalle, ja sen jälkeen meni sukulaiset kaikki heille onnea toivottamaan. Sitte läksi patruuna morsius-parin luokse ja antoi morsiamelle kättä sanoen:

"Sydämmestäni toivon teille onnea! Ken on uskollinen rakkaudessa, sille kyllä Jumala lainaa rikkautta". Ja kääntyen sulhasen puoleen lausui hän vielä: "Tässä annan sinulle vähäisen muistolahjan vanhalta leikkiveriltasi; ehkä on se sinulle hyvänä apuna, kun jatkat työtä uudis-asunnossasi. Näinhän voin nyt auttaa sinua, joka ennen aina autoit minua, kun löimme leikkiä toverieni kanssa".

Kaste kimeltää kevät-aamuna ruohostossa ja lehdikoissa, kaunistuen luontoa, kun se on pukeutunut häävaatteisiinsa, ja niinpä kaunisti nuorta pariskuntaa kiitollisuuden kastehelmet, jotka vierivät heidän poskillensa.

Kun Jaakko avasi tuon pienen käärön, jonka patruuna hänelle antoi, ja näki siinä kolme sadan markan seteliä, silloin ei hän saanut suuhunsa sanoja, millä olisi kiitollisuuttaan osoittanut; kyyneleet vain vierivät hänen silmistänsä — hänellehän patruunan antama lahja jo oli koko rikkaus! Kuiske kävi tuvassa suusta suuhun, että patruuna oli antanut Jaakolle kolmesataa markkaa, ja siitä kyllä olisi puhetta kestänyt, mutta muori tuli käskemään vieraita päivälliselle, ja nyt läksivät kaikki toiseen tupaan, jossa kukkuralliset ruokavadit olivat asetettuina pitkille pöydille. Niitä tyhjentämään muori hyväntahtoisesti vieraitansa kehoitti, mutta siinäpä hän vaivat näki. — muutamia hän veteli käsikynkästä, toisia tuuppasi selkään — aina kehoittaen menemään eteenpäin — eihän kukaan tahtonut ilman noita ystävällisiä tuuppauksia olla ensimmäinen ruokapöydän ääressä. Nämät päivälliset nyt kestivätkin, sillä jos muutamista astioista ruoka aleni, niin toisia täysinäisiä tuotiin sijaan.

Päivällisten jälkeen pyysi Viulu-Mikko Mäkelän isäntää ja emäntää sekä nuorta pariskuntaa seuraamaan itseänsä porstuan peräkamariin. Täällä hän nyt otti paperin taskustansa, sanoen:

"Tässä on laillisesti vahvistettu kirjoitus, jossa olen määrännyt Jaakon ja Liisun perillisiksi. Te saatte kuoltuani kaiken omaisuuteni, ja sitä on nyt minulla rahaa lainassa tuhannen ja sata markkaa sekä kotona 25 markkaa 45 penniä ja vielä sitten kaikellaista irtainta tavaraa vähäsen".

"Näetkös, muoriseni, hm, siinä käy patruunan puhe toteen: kyllä Jumala lainaa rikkautta —"

"Kyllä näen, että kaikki käy, kuten on sallittu", vastasi muori. "Kiittäkääte, lapset, Mikkoa, joka tulevista päiväistänne on noin runsaasti huolta pitänyt".

Jaakko ja Liisu puristivat Mikon kättä sekä kiittivät vielä hänen antamista hyvistä neuvoistansa.

"Kyllä nyt jo tarpeeksi olette kiittäneet", sanoi Mikko, "tämän tein, jotta muistaisitte minua ja Anna-Liisaani! Mutta menkäämme jo häätupaan, sillä tietysti siellä jo morsianta kaivataan".

He läksivät nyt kaikki. Tuvassa sytytettiin par'aikaa kynttilöitä, sillä päivällinen oli kestänyt niin kauan, että jo varsin hämärsi. Kahvia tarjottiin kaikille, vaan kun sitä oli juotu, katsoi patruuna kelloansa ja sanoi sitte:

"Mikko, ottakaa viulunne, niin saanhan polskaa tanssia morsiamen kanssa".

Mikko otti viulunsa, sovitti sen leukansa alle ja rupesi soittamaan iloista polskaa. Patruuna piiritti morsianta, ja nyt alkoi iloinen tanssi. Samassa tuli muorikin näkyviin, ja patruuna huudahti:

"No, muori hyvä, tanssitaan nyt oikea ristipolska, tulkaa vain, ovathan nämät vanhimman lapsenne häät, No vielä jaksatte pyöritellä; Jaakko, tule sinäkin — no niin, nyt olemme neljä".

"Hei! eipä tässä enää viulun ääni yksin riitäkään", sanoi Mikko, "tarvitseehan minun laulaakkin". Ja nyt rupesi hän rallittamaan:

Tuii — tuli tuli tuli tui tuli tulla tui tui tuuli tui tuli tui se Tui tuli tallaa tuli tuli tulla tui tui tuutii tui tuli tei se Tuii — j.n.e.

Mikon laulu herätti yleistä mieltymystä, kaikki, sekä nuoret että vanhat, iloiten pyörivät lattialla.

Polskan tanssittuaan sanoi patruuna:

"Nyt on minun jo aika lähteä kotiin. Kustu, mene valjastamaan hevosta, sinä pääset taas takaisin tänne, kun olet saattanut minun kotia". Sitte lausui hän Mäkelän väelle: "Hauskaa on minun ollut täällä teidän parissanne, jossa olen nähnyt iloa ja tyytyväisyyttä kaikin puolin, jääkää hyvästi!" Ja käteltyään heitä läksi hän pois.

Kohta patruunan mentyä rupesi myöskin provasti lähtöä tekemään, muoria hyvästi jättäessään sanoi hän:

"No, muori, te näytätte nyt tyytyväiseltä; se on oikein! Kyllä sitä olen toivonutkin, sillä Jaakko on kelpo poika".

"Niin on, provasti hyvä! Kylläpä minun olisi pitänyt tietämänkin, että meidän Liisu valita ymmärsi, mutta erehtyihän sitä vanhanakin".

Provasti hymyili, vastaten: "Oikein sanoitte!" ja sitte jätti hän hyvästi kaikki häävieraat. Mutta myötään yöllä, jolloin tähdet jo valaisivat synkkää syystaivasta, kuului vielä Mikon viulun ääni Mäkelän häätuvasta.

IX.

NIITTYMÄEN ASUKKAAT.

Jo kaksi vuotta oli Jaakko Niittymäessä itsellensä kuokkinut ja kaivanut viljelysmaita, ja Liisu oli aina ollut hänen ahkerana työkumppaninansa. Viulu-Mikko asui nyt tämän nuoren perheen luona, jossa hän hyvin menestyi. Ukon päivät kuuluivat hupaisesti, kun hän leikki pienen poika-lylleröisen kanssa, joka lattialla konttasi. Välistä nosti hän pikku Jaakon olallensa, välistä taas tousutti häntä polvillansa, ja tuo pikkainen siitä hyvästä pisti kaikki kymmenen sormeansa Mikon vahvaan tukkaan, josta sitten veti voimiensa takaa. Näin Mikko nytkin leikitteli pienen Jaakon kanssa, koska lapsen äiti oli leipomisen toimessa. Oli Heluntai-aatto, ja Liisu odotti vieraita pyhiksi, nimittäin Mäkelän väkeä, sekä leipoi siis näitä rakkaita vieraitansa varten rievviä kakkoja; munajuuston hän myöskin paistoi.

Pian päivä kului Liisun toimittaessa, mutta kaikki hän oli saanut hyvin menestymään. Jaakko tuli kotia metsästä, tuoden muutamia vihtoja kainalossaan, sillä Heluntai-lauantaina aina uusi vihta vihdotaan.

Liisu seisoj portailta, pienokainen sylissä, ja sanoi: "Olipa hyvä, että toit vihtoja, sillä nyt on sauna valmis."

Saunasta tultuansa pukivat kaikki puhtaat vaatteet yllensä ja istuivat sitten odottamaan Mäkelän väkeä. Pikku Jaakko, joka kylvystä oli väsynyt, nukkui nyt kätkyessään puhtaana ja punaposkisena. Liisu oli juuri lakannut tuutimasta pienokaistansa ja pani par'aikaa nauhalla palmikkonsa kiinni, kun Jaakko sanoi: "Jo Mäkelästä tullaan"; ja nyt riensivät pihalle. Jaakko riisui hevosen, mutta Liisu otti vastaan, mitä muori ja Manta hänelle lahjoittivat, sillä rattahilta nostettiin ehtimiseen pyttyjä ja myttyjä. Vihdoin he kuitenkin kaikin pääsivät tupaan ja asettuivat istumaan. Mikko näytti nuorille kätkyessä makaavaa pienokaista, sanoen:

"Katsos muori tänne, ethän ole nähnyt lasta sitte ristiäisten! eikö ole pojan posket pulleat ja kauniit, häh?"

"Onpa hän kyllä terveen ja raittiin näköinen", vastasi muori. "Mutta, Liisu hyvä, tuossa on mytynen, johon olen käärinyt sinulle punaisen peiton, joka nähdessäni lapsen tuossa, muistui mieleeni, sillä

lupasinhan jo ristiäisissä, että sen sinulle lahjoittaisin. Minä sain sen kotia juuri vähän ennen kuin tänne läksimme".

Liisu kiitti sydämmestänsä äitiänsä. Tämä lahja tuotti hänelle paljon iloa, sillä olihan se ikään kuin todistuksena siitä, että äiti nyt tyytyi vävyynsä. Pantuansa kaikki saadut lahjat paikoilleensa, meni Liisu asettamaan ruokaa pöydälle; — ja olipa hänellä oikein valkoista juhlapuuroa, josta ei suinkaan maitoa puuttunut. Illallisen jälkeen valmisti Liisu kaikille vuoteet, ja äitillensä pani hän tuon uuden punaisen peiton. Vähän aikaa vielä juteltiin niitä näitä, mutta sitte istui Jaakko pöydän ääreen, luki Raamatusta kappaleen ja sanoi sen tehtyänsä:

"Kyllä nyt jo olemme väsyneet, ja aikakin on levolle mennä".

Matti vastasi haukotellen:

"Kylläpä olemmekin, mennään vaan maata".

Pian oli Niittymäessä kaikki unen helmoissa ja ulkona myöskin hiljaista, tyventä; ainoastaan laulurastaan yksinäinen raksutus kuului metsästä.

Heluntai-aamuna nousi Liisu varahin lypsämään, mutia juuri kun hän oli saanut maidon ruokahuoneeseen sekä siivilän läpi lasketuksi astioihin, tuli muori häntä hakemaan, sanoen:

"Riensin lehmiäsi katsomaan, nähdäkseni ne, ennenkuin metsään menevät, sillä iltapuolesta on meidän kotia lähteminen".

"Ja minä kun toivoin saavani teitä pitää huomen-iltaan asti! Mutta tulkaatte nyt katsomaan, niin saatte nähdä, että Punike on yhtä lihavana, kuin Mäkelästä lähteissään, ja Reipas vahvistuen koristuu aina vieläkin. Katsokaa, täällä kopissa on minulla kaksi suurta porsasta".

Nyt avasi Liisu oven siihen pieneen koppeloon, jossa porsaat makasivat pahnoissa.

"No näetkös hylkyjä, kuinka lihavia! — Ovatko ne kartanon lajia?"

"Ovat; Jaakko ne sieltä toi kerran, kun hän kävi Kustua tervehtimässä".

Liisu painoi taas oven kiinni ja nyt menivät katsomaan lehmiä, joita muori mielihyvällä silmäili, sillä tiesipä hän kylläkin arvostella noita lihavia elukoita. Liisu laski lehmät metsään ja meni sitte juottamaan vasikoita, jotka ha'assa kirmasivat.

"Kylläpä näyttää siltä, kuin kaikki olisi täällä hyvin päin sekä tuvassa että tarhassa", sanoi muori.

"Äiti rakas, minulla on niin hyvä oltava, etten kenenkään kanssa onneani vaihettäisi! Jospa tietäisitte, kuinka hyvä Jaakko on, ja niin ahkera — no saattepa nähdä, kun peltojamme katselette, kuinka paljon niitäkin on tullut lisää. Syksyllä hän kuokki suuren maan, jossa nyt kasvaa kaunista perunaa. — Mutta saahan Jaakko itse mennä peltojansa teille näyttämään iltapuolella, ja menkäämme nyt sisälle, sillä minun täytyy toimittaa vähän einettä pöydälle, ennenkun kirkkoon mennään".

Kun tupaan tulivat, oli väki jo kaikki liikkeellä, ja Manta puki par'aikaa pikku Jaakon ylle uutta nuttua, jonka hän oli pojalle tuonut; sitte poikaa vietiin sylistä syliin ja kiitettiin uutta vaattetta niin, että pieni Jaakko jo itsekin rupesi tarkastelemaan mekkoansa, arvelen siinä toki olevan jotakin katsottavaa. Muorin muoto oli tavallista leppeämpi, kun hän otti pojan syliinsä, sanoen:

"Tule lapseni muorin syliin; minä sinua tänään huvittelen, sillä kuka tietää koska taas saanen sinua nähdä".

Kirkolle läksivät sitten kaikki muut paitsi Mäkelän Matti ja muori sekä Liisu ja pikku Jaakko, joka hyvin viihtyi muorilla koko kirkon-ajan.

Kun kirkkoväki kotia tuli, oli Kustu heidän muassaan. Kello oli jo kolme, ja siis ruvettiin heti päivälliselle.

"Eipä kukaan ole uutisiakaan vielä puhunut", sanoi Kustu, "mutta täytyyhän minun puhua, ennenkuin Keppi-Maija ennättää, sillä kohta hän on täällä; me ajoimme hänen sivuistsensa".

"Mikä uutinen se on?" kysyi muori.

"Jussila ja Mikkolan Miina kuulutettiin tänään".

Jaakko loi silmänsä Liisuun; hetkisen he katsahivat toisiinsa, mutta sitte sanoi Liisu:

"Sepä hyvä, että Jussila saa äidin lapsillensa".

"Tuolla Maija jo tulee!" huudahti Kustu.

"Eipä häntä täällä nyt olisi tarvittu", virkkoi muori. Samassa tuli Maija sisälle, ja sanoen hyvää päivää istahti hän penkille levähtämään, mutta Liisu käski häntä pöydän ääreen ruo'alle.

Päivällisen jälkeen miehet menivät peltoja katselemaan ja Maija rupesi nyt kertomaan, että Jussila tänään kuulutettiin sekä että jo parin viikon päästä Mikkolassa häitä vietetään.

"Mikkolan emäntä sanoi", virkkoi Maija, "täältä Niittymäestäkin häihin käskettävän. Minä sitä itsekseni oikein ihmettelin, että käskävät".

"Kutsuvathan halustakin", vastasi muori, "meidän Liisua maar Mikkolan Miina siitä saa kiittää, että hän nyt emännäksi Jussilaan pääsee".

"No niin, kyllä niin", myönsi Maija. Lieneekö hän tästä puheesta saanut jotakin onkeensa, koska ei hän enään kauan viipynyt Niittymäessä, vaan meni taas pois jatkamaan matkaansa.

"Ettekö, äiti, nyt tahdo tulla peltoja katsomaan?" sanoi Liisu, "kyllä Manta Jaakkoa hoitaa sillä aikaa".

"Kyllä minä ne jo näin aamulla sen verran, että tiedän teillä täällä olevan kaikkia, mitä tarvitsette, ja nyt katselen halukkaammin lastanne. Kun omani kaikki ovat aikahisena, on tuo pienokainen minulle äärettömän rakas".

Miehet tulivat nyt sisälle. Liisu oli keittänyt kahvia, ja siis ruvettiin juomaan tuota makusaa nestettä, joka on niin välttämättömän tarpeellista silloin, kuin perheen kesken tahdotaan oikein nauttia kotielämän suloa.

Ovi oli auki ja ulkoa tuli kesäinen tuoksu sisälle. Pääskynen istui viirin päässä livertäen; kauniin metsäjärven pinta oli aivan tyyni, ja vanhan muorin sydän kävi niin kumman pehmeäksi. — Täällä tuntui hänestä kaikki kodikkaalta — tyveneltä — ja hän lausui:

"Niin, nyt menee Jussila naimisiin, mutta en enään ollenkaan ajattele, että siellä sopisi Liisun olla emäntänä. — Kyllä patruuna totta puhui, kun hääpäivänä sanoi: 'Olkaatte uskolliset rakkaudessa, kyllä Jumala antaa rikkautta' — Täällä on Liisulla kaikkea, mitä hän tarvitsee, ja Jaakko! sinä olet hyvä, kelpo mies!"

Jaakko meni muorin tykö ja otti häntä kädestä, lausuen:

"Kiitoksia, muori, noista sanoistanne, ne vain onnestani puuttuivat. Nyt minusta tuntuu, ikään kuin rauhan enkeli kulkisi tuvassani". Liisulle lisäsi hän vielä: "Kyllä tiedän, ett'et sinä koskaan Jussilan rikkautta ole kaivannut; kun työstä väsyneinä kotia tulimme, lauloit vain ja olit tyytyväinen".

Viulu-Mikko katsoi viuluansa, joka seinässä riippui, ja sanoi:

"Tuossa on viuluni kauan saanut levätä, mutta tämän päivän kunniaksi otetaan se alas" — ja Mikko rupesi soittamaan kaikellaisia kansan-lauluja.

Nain kului ilta pian loppuun Niittymäessä, ja vieraat läksivät pois. Jaakko ja Liisu menivät heitä saattamaan vähän matkaa, ja kun takaisin palasivat, näkyi laskevan ilta-auringon viimeiset säteet metsän lävitse. Kuusien latvoista kuului hiljainen humina, talvikit levittivät tuoksuansa metsään ja tuossa heidän edessänsä oli torppa, heidän oma kotinsa, jossa kaikki oli aivan heidän omaansa; se viittasi niin ystävällisesti heitä herttaiseen suojaansa. Kun sinne tulivat, sanoi Jaakko:

"Liisu, onpa tämä kotimme toki hyvin hauska! Laula tuo laulusi, joka ennenkin aina on minua ilahuttanut, tänään sitä halusta kuuntelisin". Liisu laului:

"Oi kuinka ompi herttainen
Tää oma koti pienoinen!
Ken täällä kultaa kaipaisi,
Kun parempi on lempesi?
Ei tavaraa niin kallista,
Ett' siihen voisi verrata."

Mikko istui penkillä, viulu oli vaipunut hänen polvillensa, ja ikään kuin ajatuksissaan toisti hän Liisun viimeiset sanat: "Ei tavaraa niin kallista, ett' siihen voisi verrata!" — Hänen ajatuksensa lensivät kauas menneisiin aikoihin. — — —

Näin onnellisina elivät Niittymäen asukkaat, ja Viulu-Mikko, joka aina asui heidän luonansa, näki vielä monta Heluntai-aurinkoa nousevan ja laskevan, vaan vihdoin sai hän, kuten toivoi, hautansa Anna-

Liisansa viereen.

Mäkelässä on Manta emäntänä, hän on saanut hyvän miehen, ja vanhukset ovat jättäneet kaikki toimet nuorille. — Niin käy, polvet katoa, — toiset tulee sijaan — useimmista ei näy muuta jälkeä, kuin vähäinen hauta-kumpu, jossa ruoho kesällä rehevästi kasvaa.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MÄKELÄN LIISU ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project

Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in

creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation’s website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.